

BREXİT KARARINI MEŞRULAŞTIRMA ARACI OLARAK TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİ: AYRILMA YANLISI AKTÖRLERİN SÖYLEMLERİNİN ANALİZİ*

Ayçe SEPLİ*
Gökhan KOÇER**
Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışma, Birleşik Krallık’ta Avrupa Birliği (AB) referandumuna giden süreçte yürütülen ayrılma kampanyasını incelemekte ve referandum tartışmalarını şekillendiren ayrılma yanlısı aktörler olarak ön plana çıkan Vote Leave (VL) ve Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi’nin (UKIP) yürüttüğü kampanyaya odaklanmaktadır. Çalışmanın örneklemini, Türkiye’nin AB üyeliğine ilişkin olarak gerçekleşen tartışmalar oluşturmaktadır. Çalışmada temel amaç, ayrılma yanlısı aktörlerin Türkiye’nin üyeliği hakkında ürettikleri Avrupa şüpheli söylemler aracılığıyla inşa etmeye çalıştıkları AB temsilcilerini ortaya koyarak, Brexit kararını nasıl meşrulaştırmaya çalıştıklarını açıklığa kavuşturmadır. Çalışmada, araştırma metodu olarak söylemsel-tarihsel yaklaşım benimsenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, ayrılma yanlısı söylemlerde, Türkiye’nin olası üyeliği araçsallaştırılarak, AB ve Birleşik Krallık’ın AB üyelinin devam etmesi durumu sorunsallaştırılmıştır. Bu da, Avrupa şüpheliğinin söylemsel olarak yeniden üretilmesini sağlayarak Brexit yönünde verilen oylara zemin hazırlama işlevi görmüştür.

Anahtar Kelimeler: Brexit, AB Referandumu, Birleşik Krallık, Türkiye, Söylem Analizi.

* Bu makale Ayçe Sepli tarafından, Prof. Dr. Gökhan Koçer danışmanlığında tamamlanan “Birleşik Krallık’ta Avrupa Şüpheliği: 2016 Avrupa Birliği Referandumu” başlıklı doktora tezine dayanılarak üretilmiştir.

* Dr. Araş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi- Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: aycesepli@ktu.edu.tr, ORCID:0000-0002-6648-4242

** Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi- Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: g.kocer@ktu.edu.tr, ORCID:0000-0003-1974-5013

Makalenin Gönderilme Tarihi:25/02/2023, Kabul Edilme Tarihi: 05/06/2023

Türkiye's European Union Accession as a Tool to Legitimise the Brexit Decision: An Analysis of Pro-Leave Actors' Discourses

Abstract

This study investigates the Leave campaign in the European Union (EU) referendum and focuses Vote Leave and UKIP that emerged as pro-leave actors constructing the referendum debate. The sample of the study is the debates on Türkiye's accession to the EU. The primary aim of the study is to illuminate pro-leave actors' efforts to legitimise the Brexit decision by revealing the EU representations that these actors constructed through Eurosceptic discourses on Türkiye's accession. The study adopts the discourse-historical approach as a research method. The findings demonstrate that the prospect of Türkiye's membership was instrumentalised, and the EU and the continuation of the United Kingdom's EU membership were problematised in pro-leave discourses. This, in turn, paved the way for the Brexit decision by reproducing Euroscepticism discursively.

Keywords: *Brexit, the EU Referendum, the United Kingdom, Türkiye, Discourse Analysis.*

Giriş

Birleşik Krallık'ın (BK) Avrupa Birliği (AB) ile ilişkilerinin tarihi incelendiğinde, BK açısından AB üyeliğinin, Avrupa kıtasındaki bütünleşme süreci başladığı andan itibaren ayrışma yaratan bir mesele olduğunu söylemek mümkündür. BK, genel olarak, egemenlik yetkilerinin bir üst otoriteye devredilmesi fikrine karşı olmuştur. BK, bu nedenle, Avrupa bütünleşmesine destek vermesine rağmen sürecin dışında kalarak AB'nin kurucu üyeleri arasında yer almamıştır. Diğer taraftan, ulusal ve uluslararası konjonktürün değişmesinin de etkisiyle, BK ilk kez 1961 yılında AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuştur. İlk iki başvurusu dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle tarafından veto edilen BK, ilk başvurusundan tam on iki yıl sonra, 1 Ocak 1973'te, AB'ye üyelik statüsü kazanabilmiştir. Ancak, üyelik statüsü elde etmesini izleyen yıllarda da BK'nın AB ile ilişkileri sorunsuz ilerlememiştir.

BK, en nihayetinde, AB üyeliğini 23 Haziran 2016 tarihinde referandumla taşımış ve bu referandumda %51,9 gibi tarihi bir oranla BK'nın AB üyeliğinden ayrılması (*Brexit*) yönünde karar alınmıştır¹. Brexit kararı

¹ The Electoral Commission, "The 2016 EU referendum: Report on the 23 June 2016 referendum on the UK's membership of the European Union", Son Güncelleme: Temmuz

alınmasının ardından, Lizbon Antlaşması'nın 50.maddesi uyarınca tüm AB üyelerine tanınan ayrılma hakkı çerçevesinde Brexit sürecini başlatan BK'nın AB üyeliğinden ayrılma süreci oldukça sancılı olmuştur. BK, uzun süren müzakerelerin ardından 31 Ocak 2020 tarihinde üyelikten resmen ayrılmakla birlikte, BK ile AB arasındaki geçiş süreci 31 Aralık 2020 tarihinde sona ermiştir. AB üyeliğini 2020 yılında sonlandıran BK, AB'den ayrılma hakkını ilk kullanan üye olarak tarihe geçmiştir. Bu bağlamda, Brexit kararı alınması ve bu kararın uygulanması yalnızca BK siyaseti açısından değil gerek AB gerekse dünya siyaseti açısından önemli sonuçları olan ve iyi anlaşılması gereken gelişme niteliğindedir. Bununla birlikte, bu çalışmanın amacı Brexit kararının tüm dinamiklerini ve Brexit sürecinin nasıl gerçekleştiğini anlamak değildir.

BK'da AB referandumuna giden süreçte, AB üyeliğinin devamından yana kampanya yürütenler ve AB üyeliğinden ayrılma yönünde kampanya yürütenler olmak üzere iki karşıt blok oluşmuştur. Bu çalışmanın konusu, referanduma giden süreçte yürütülen ayrılma kampanyasıdır. Bu kapsamda, her ikisi de Avrupa şüphesi olarak tanımlanabilecek aktörlerden, ayrılma bloğunu temsil eden öncü grup "Vote Leave" (VL) ve ayrılma yanlısı bir parti olan BK Bağımsızlık Partisi (*United Kingdom Independence Party-UKIP*) çatısı altında yürütülen kampanyalar incelenecektir.

AB referandumu kampanyası sırasında, ayrılma yanlısı bu aktörler BK kamuoyunu benimsedikleri Avrupa şüphesi söylemler aracılığıyla Brexit oyu vermeye ikna etmeye çalışmışlar ve bu çerçevede, BK'nın AB üyeliğinin devam etmesi durumunda ülkenin karşı karşıya kalması olası senaryoları halka aktarırken, AB üyeliğinin negatif etkilerini ön plana çıkartmışlardır. Ayrılma kampanyası sırasında gündeme taşınan ve AB üyeliğinin negatif etkilerini ön plana çıkartma işlevi gören söylem konulardan biri, AB'ye adaylık statüsü bulunan ve müzakere süreci devam eden devletlerin olası üyelikleri olmuştur².

Tarihsel süreçte, AB'nin genişlemesi söz konusu olduğunda BK'nın AB'nin kurucu üyeleriyle kıyaslandığında genişlemeye sıcak baktığı

29, 2022, Erişim Tarihi: Ocak 20, 2023, <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/report-23-june-2016-referendum-uks-membership-european-union>, 17.

² Referandum kampanyası devam ettiği sırada Arnavutluk, Karadağ, Makedonya, Sırbistan ve Türkiye'nin AB'ye adaylık statüsü bulunmaktadır.

görülür³. Bu anlamda, BK hükümetlerinin AB'nin genişlemesine yönelik pozitif bir tutum takındıklarını söylemek mümkündür. Diğer taraftan, AB'nin genişlemesi her ne kadar hükümetler düzeyinde desteklense de AB'ye şüpheyle yaklaşan kesim, genişleme karşısında negatif bir tutum sergileme eğiliminde olmuştur. Bu eğilim, referandum kampanya süreci incelendiğinde de açıkça gözlemlenmektedir. Öyle ki, referandum kampanyası sırasında ayrılma propagandası yürüten VL ve UKIP, aday ülkelerin olası üyeliklerini referandum gündemine taşımışlar ve AB'nin genişlemesine yönelik negatif bir tutum benimseyerek Brexit kararını meşrulaştırma çabası içerisinde olmuşlardır. Bu doğrultuda, her ne kadar 1999 Helsinki Zirvesi'nden beri AB'ye adaylık statüsü bulunan Türkiye'nin⁴ üyelik süreci referandum kampanyası sırasında belirsizliğini korusa da, ülkenin AB üyeliği referandum gündeminde oldukça geniş bir yer elde etmiştir. Buradan hareketle, bu çalışmanın örneklemini Türkiye'nin olası üyeliğine ilişkin gerçekleşen tartışmalar oluşturmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, VL ve UKIP'in Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin ürettikleri Avrupa şüpheli söylemler aracılığıyla inşa etmeye çalıştıkları AB temsilcilerini açığa çıkartarak, Brexit kararını kamuoyunun gözünde söylemsel olarak nasıl meşrulaştırmaya ve doğrulamaya çalıştıklarını ortaya koymaktır.

I. Avrupa Şüpheliği

Gerek AB üyeliğinin referanduma taşınması gerekse düzenlenen referandum sonucunda Brexit kararı alınarak AB'ye üyeliğin sonlandırılması, BK'nın hem partiler düzeyinde hem de kamuoyu düzeyinde sert Avrupa şüpheli olduğu bir göstergesidir. Buradan hareketle, kamuoyu düzeyinde Avrupa şüpheliğini açıklayan yaklaşımlardan biri olan siyasi ipucu yaklaşımı bu çalışmanın çıkış noktasını ve kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

³ Alistair Jones, *Britain and the European Union*, (Edinburg: Edinburgh Üniversitesi Yayınları, 2007), eBook Academic Collection (EBSCOhost), Erişim Tarihi: Temmuz 1, 2018, <http://eds.b.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/bmxLYmtfXzE5NDE1NF9fQU41?sid=60af5d6b-e901-47d5-a09c-e4de1fee57c0@sessionmgr101&vid=3&format=EB&rid=1>, 175.

⁴ Bkz. T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi", Son Güncelleme: Şubat 12, 2020, Erişim Tarihi: Şubat 7, 2023, https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html.

Avrupa şüpheçiliği, tek ve genel kabul gören bir tanımı bulunmamakla birlikte, Avrupa bütünleşmesi bağlamında AB'ye karşı duyulan şüpheyi ifade etmenin⁵ yanı sıra, AB'ye yönelik tüm karşıt tutum ve davranışları ifade etmek için kullanılan bir terimdir⁶. Bu noktada, Avrupa şüpheçiliği söz konusu olduğunda farklı yaklaşımların, tanımların ve sınıflandırmaların bulunduğunu belirtmek gerekir. Nitekim bazı tür şüpheçiler AB'nin kurumsal yapısına ve kendi ülkelerinin AB üyeliğine tümüyle karşı çıkarken; bazıları ise, AB'nin belirli politikalarından ya da genel gidişatından memnuniyetsizlik duymakta ve bütünleşmenin daha ileri gitmesine karşı çıkmaktadırlar⁷.

Avrupa şüpheçiliği literatürü uyarınca, Avrupa bütünleşmesine destek ya da muhalefet siyasi partiler ve kamuoyu düzeyi olmak üzere iki düzeyde incelemektedir⁸. Literatürde, siyasi partiler düzeyinde Avrupa şüpheçiliği denildiğinde, Avrupa şüpheçiliğinin sınıflandırılması noktasında farklı görüşlere rastlanılmaktadır. Taggart geliştirdiği ilk sınıflandırmada tek konulu Avrupa şüpheci partiler, protesto temelli Avrupa şüpheci partiler, Avrupa şüpheci temele dayanarak kurulmuş partiler ve parti içerisinde gelişen Avrupa şüpheci hizipler olmak üzere parti düzeyinde dört tip Avrupa şüpheçiliğinden bahseder⁹. Taggart daha sonra Szczerbiak ile geliştirdiği sınıflandırmada ise, sert ve yumuşak Avrupa şüpheçiliği olmak üzere ikili bir ayırım yapmıştır. Sert Avrupa şüpheçiliği, Avrupa bütünleşmesine ve AB'ye karşı doğrudan muhalif bir tutum benimseme ve karşı olma durumunu ifade ederken; yumuşak Avrupa şüpheçiliği Avrupa bütünleşmesine ya da AB'ye

⁵ Liesbet Hooghe ve Gary Marks, "Sources of Euroscepticism", *Acta Politica* 42, (2007):120, doi:10.1057/palgrave.ap.5500192.

⁶ Aleks Szczerbiak ve Paul Taggart, "Theorising Party-Based Euroscepticism Problems of Definition, Measurement and Causality" (8th Biannual International Conference of the European Union Studies Association Conference'ta sunulan tebliğ, Nashville, Mart 27-29, 2003), Erişim Tarihi: Ocak 20, 2023, <http://aei.pitt.edu/6562/>, 2.

⁷ Marco R. Steenbergen vd., "Who's Cueing Whom? Mass-Elite Linkages and the Future of European Integration", *European Union Politics* 8, no 1 (2007):14, Erişim Tarihi: Aralık 21, 2021, doi:10.1177/1465116507073284; Sofia Vasilopoulou, "Continuity and Change in the Study of Euroscepticism: Plus ça change?", *Journal of Common Market Studies* 51, no 1 (2013):155, Erişim Tarihi: 5 Kasım 2021, doi:10.1111/j.1468-5965.2012.02306.x.

⁸ John Fitzgibbon, "Citizens against Europe? Civil Society and Eurosceptic Protest in Ireland, the United Kingdom and Denmark", *Journal of Common Market Studies* 51, no 1 (2007):105, doi:10.1111/j.1468-5965.2012.02302.x.

⁹ Paul Taggart, "A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems", *European Journal of Political Research* 33, no 3 (1998):368-369.

karşı koşullu muhalefeti ifade etmektedir¹⁰. Szczerbiak ve Taggart'ın geliştirdiği sert ve yumuşak Avrupa şüpheciliği sınıflandırması literatürdeki en popüler sınıflandırmadır. Bununla birlikte, bu sınıflandırma dışında geliştirilen sınıflandırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Usherwood ve Startin, Avrupa şüpheci siyasi partileri sert ve yumuşak Avrupa şüpheciliği temelinde ele alarak, dört tip Avrupa şüpheciliğinden bahsetmişlerdir¹¹. Kopecky ve Mudde da dörtlü bir sınıflandırma yoluna gitmiştir. Bu sınıflandırmaya göre, en uç düzeyde Avrupa reddiyeciler bulunmaktadır¹². Flood ve Usherwood ise, kendilerinden önce geliştirilen Avrupa şüpheciliği sınıflandırmalarına kıyasla Avrupa şüpheciliğini daha dar bir biçimde tanımlamışlar ve altı derecelik bir sınıflandırma yapmışlardır. Bu sınıflandırmanın en uç düzeyinde de reddiyeciler yer almaktadır¹³.

Literatürde, kamuoyu düzeyinde Avrupa şüpheciliğinin ise, faydacı yaklaşım¹⁴, kimlik temelli yaklaşım¹⁵ ve siyasi ipucu yaklaşımı¹⁶ olmak üzere üç temel yaklaşım çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Brexit kararına ilişkin literatür incelendiğinde, ağırlıklı olarak, faydacı ve kimlik temelli yaklaşımın alternatif açıklamalar olarak ön planda olduğu; ancak

¹⁰ Szczerbiak ve Taggart, 2-3, 8.

¹¹ Simon Usherwood ve Nicholas Startin, "Euroscepticism as a Persistent Phenomenon", *Journal of Common Market Studies* 51 no 1 (2013):5-6, doi:10.1111/j.1468-5965.2012.02297.x.

¹² Petr Kopecky ve Cas Mudde, "The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe", *European Union Politics* 3, no 3 (2002):300-304.

¹³ Christopher Flood ve Simon Usherwood, "Positions, Dispositions, Transitions: A model of Group Alignment on EU Integration" (55th Annual Conference of the Political Studies Association'da sunulan tebliğ, University of Leeds, Nisan 5-7, 2005), Erişim Tarihi: Mart 30, 2022, <https://www.researchgate.net/publication/228490382>, 6.

¹⁴ Bkz. Matthew Gabel ve Harvey D. Palmer "Understanding Variation in Public Support for European Integration", *European Journal of Social Science* 27, no 1 (1995):3-19; Christopher J. Anderson ve M.Shawn Reichert, "Economic Benefits and Support for Membership in the E.U.: A Cross-National Analysis", *Journal of Public Policy* 15, no 3 (1995):231-249.

¹⁵ Bkz. Laruen M. McLaren, "Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat?", *The Journal of Politics* 64, no 2 (2002):551-566; Liesbet Hooghe ve Gary Marks "Calculation, Community and Cues: Public Opinion on European Integration", *European Union Politics* 6, no 4 (2005):419-443, doi:10.1177/1465116505057816.

¹⁶ Steenbergen vd., 2007; Sara B. Hobolt ve Catherine E. de Vries, "Public Support for European Integration", *The Annual Review of Political Science* 19, (2016):413-432, Erişim Tarihi: Ekim 7, 2021, doi:10.1146/annurev-polisci-042214-044157.

siyasi ipucu yaklaşımının geri planda kaldığı görülür. Faydacı ve kimlik temelli yaklaşım çerçevesinde yürütülen çalışmalar, Brexit kararının “neden ya da hangi faktörlerin etkisiyle” alındığına odaklanmaktadır¹⁷. Bu nedenle bu çalışmada, siyasi ipucu yaklaşımı benimsenmektedir ve çalışma literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak “nasıl” sorusuna odaklanmaktadır.

Yukarıdan-aşağıya yönlendirme yaklaşımına dayanan siyasi ipucu yaklaşımı uyarınca, kamuoyunu Avrupa bütünleşmesi konusunda yönlendirme aşamasında ulusal siyaset sahnesindeki siyasi aktörler önemli bir role sahiptir¹⁸. Bu yaklaşıma göre, siyasi aktörler ile kamuoyu arasındaki iletişim bilgi akışı ve ikna yoluyla kurulmaktadır¹⁹. Bu bakımdan, BK'daki Avrupa şüpheciliklerinin ve Brexit kararının ardında pek çok faktörün etkisi bulunmakla birlikte, referanduma giden süreçte aktif siyaset yürüten aktörlerin de kamuoyu tercihlerini etkileme gücüne sahip olduklarını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, çalışma kapsamında, ayrılma yanlısı kampanya yürüten ve Szczerbiak ve Taggart tarafından geliştirilen sert Avrupa şüphesi tanımına uyan siyasi aktörlerden VL ve UKIP'in BK kamuoyunun gözünde Brexit kararını “nasıl” meşrulaştırmaya çalıştıkları araştırılmaktadır. Çalışmanın örnekleme, VL ve UKIP'in Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik ürettikleri söylemlerle sınırlandırılmıştır ve bu aktörlerin söylemleri aracılığıyla kamuoyuna ilettikleri siyasi ipuçları analize tabi tutulmaktadır. Araştırma metodu olarak, söylemsel-tarihsel yaklaşım

¹⁷ Bkz. Matthew J. Goodwin ve Oliver Heath “The 2016 Referendum, Brexit and the Left Behind: An Aggregate-Level Analysis of the Result”, *The Political Quarterly*, (2016):1-10; Sara B. Hobolt, “The Brexit vote: a divided nation, a divided continent”, *Journal of European Public Policy* 23, no 9 (2016):1259-1277, doi:10.1080/13501763.2016.1225785; Jonathan Hopkin, “When Polanyi Met Farage: Market Fundamentalism, Economic Nationalism, And Britain's Exit From The European Union”, *The British Journal Of Politics And International Relations*, Special Issue Article, (2017):1-14; Sascha O. Becker vd., “Who Voted For Brexit? A Comprehensive District-Level Analysis”, *Centre For Economic Performance Discussion Paper No 1480*, (2017):1-62; James Dennison ve Andrew Geddes, “Brexit and the Perils of ‘Europeanised’ Migration”, *Journal of European Public Policy* 25, no 8 (2018):1-17, Erişim Tarihi: Mart 20, 2022, doi:10.1080/13501763.2018.1467953; Miguel Carreras vd., “Long-Term Economic Distress, Cultural Backlash, And Support For Brexit”, *Comparative Political Studies*, (2019):1-29, doi:10.1177/0010414019830714.

¹⁸ Hobolt ve de Vries, 422; Hooghe ve Marks, 2005:425.

¹⁹ Liesbet Hooghe, “What Drives Euroskepticism? Party-Public Cueing, Ideology and Strategic Opportunity”, *European Union Politics* 8, no 1(2007):6, doi:10.1177/1465116507073283; Steenbergen vd., 14.

benimsenerek yürütülen söylem analizi kapsamında ise, VL ve UKIP'in inşa ettikleri AB temsilcileri açığa çıkartılarak, bu temsillerdeki sert Avrupa şüpheli öğeler ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

II. Araştırma Metodu Olarak Söylemsel-Tarihsel Yaklaşım ve Veri Toplama

Söylemler sosyal anlamda “kurucu” nitelik taşırlar. Bu bakımdan, belirli sosyal durumların oluşumunda, üretiminde ve inşasında belirleyici rol oynayabildikleri gibi; belirli durumları meşrulaştırma işlevi görebilirler ya da mevcut statükonun değişiminde ya da yıkımında etkili olabilirler²⁰. Bu çerçevede, AB referandumu kampanyası sırasında, ayrılma yanlısı aktörlerin kamuoyunu Brexit oyu vermeye ikna etme amacı doğrultusunda ürettikleri mevcut statükoyu yıkıcı nitelikteki söylemlerin incelenmesi, BK'nın AB ile kırk üç yıllık ilişkisini sonlandırması anlamına gelen Brexit kararının ardındaki dinamiklerden birinin anlaşılmasını sağlayacaktır.

AB referandumuna giden süreçte yürütülen ayrılma kampanyası incelendiğinde, bu çalışma kapsamında da söylemleri analize tabi tutulacak olan iki başat aktör dikkat çekmektedir. Bu aktörlerden ilki, ayrılma bloğunu temsilen seçilmiş olan öncü grup VL iken; ikinci aktör kurulduğu tarihten itibaren BK'nın AB üyeliğinden ayrılması için çalışan ve referandum kampanyası sırasında VL'ye destek vermeyerek ondan bağımsız bir kampanya yürüten UKIP'tir. UKIP, AB referandumundan önceki yaklaşık son yirmi yıl süresince Avrupa şüpheliğin BK'daki yüzü olmuştur. Nitekim uzun yıllar boyunca ana akım partiler tarafından görmezden gelinmesine rağmen dönemin BK Başbakanı ve Muhafazakâr Parti lideri olan David Cameron'un AB üyeliğini referanduma taşıma vaadinde bulunmasında ve referandumda Brexit kararı alınmasında etkisi olan siyasi parti, Nigel Farage liderliğindeki UKIP'tir. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında, ayrılma yanlısı aktörlerin söylemleri incelenirken, VL'nin yanı sıra, onun dışında kampanya yürüten UKIP'in ürettiği söylemler de analize dahil edilecektir.

VL ve UKIP'in Brexit kararını meşrulaştırmak için benimsedikleri söylemler, eleştirel söylem analizinin bir kolu olarak, Viyana Okulu'na bağlı olan Ruth Wodak öncülüğünde geliştirilen ve çoğunlukla siyasal söyleme

²⁰ Theo Van Leuween ve Ruth Wodak, “Legitimizing immigration control: a discourse-historical analysis”, *Discourse Studies* 1, no 1 (1999):92.

odaklanan söylemsel-tarihsel yaklaşım aracılığıyla söylem analizine tabi tutulacaktır. Eleştirel söylem analizi, söylemler ile toplumsal, kültürel ve siyasal olaylar arasındaki ilişkiyi ampirik olarak analiz etmeyi mümkün kılan söylem analizi metodu ortaya koymaktadır²¹. Söylemlerin şekillenmesi noktasında tarihsel süreçlere odaklanan söylemsel-tarihsel yaklaşım benimsenerek gerçekleştirilecek analiz kapsamında, bu çalışmanın, ayrılma yanlısı aktörlerin Brexit kararını Türkiye’nin AB üyeliğiyle ilişkilendirerek nasıl meşrulaştırmaya çalıştıklarını ve BK’nın AB ile ilişkilerine bakışını ortaya koyması beklenmektedir.

Söylemlerin iki boyutlu olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, bir tarafta konuşmayı ya da metni üreten ve bu yolla kendisinden güçsüz gruplar üzerinde hâkimiyet yapıları inşa eden ve bunu meşrulaştıran ve yeniden üreten söylemin üreticisi; diğer tarafta ise, söz konusu konuşma ya da metinlerin alıcısı konumunda olan ve söylemler aracılığı inşa edilen bu yapıların sonuçlarından direkt olarak etkilenen kişi ya da gruplar bulunmaktadır²². Bu çerçevede, AB referandumuna giden süreçte, VL ve UKIP ayrılma yanlısı söylemlerin üreticisi konumundayken; BK halkı söylemlerin alıcısı konumundadır. Dolayısıyla, sert Avrupa şüpheci temelde üretilen ayrılma yanlısı söylemlerden ve bu söylemler aracılığıyla inşa edilen AB temsillerinin sonuçlarından etkilenen BK halkı olmuştur. Bu çalışmada, ayrılma yanlısı aktörlerin yürüttükleri kampanyanın Brexit kararının mimarı olduğu iddia edilmemekte ve Brexit kararının tüm faktörlerin bileşimi olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte, AB referandumu sonucunda Brexit kararı alındığı göz önünde bulundurulduğunda, ayrılma yanlısı aktörlerin yürüttüğü kampanyanın AB üyeliğinin devamından yana olan aktörlerin yürüttüğü kampanyaya kıyasla daha başarılı olduğunu ve Brexit kararı yönünde etkili bir reaksiyon yarattığını söylemek mümkündür.

Bu çalışma kapsamında, söylemin üreticisi konumundaki ayrılma yanlısı aktörlerin söylemleri analiz edilirken söylemsel-tarihsel yaklaşımın üç aşaması takip edilmekle birlikte, öncelikle, analize tabi tutulacak söylemlerin üretildiği türler (metinler) tespit edilecek ve bu türlerin ortaya

²¹ Senem Aydın-Düzgıt, “Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi”, *Uluslararası İlişkiler* 8, no 29 (2011):55.

²² Teun A. Van Dijk, “Principles of Critical Discourse Analysis”, *Discourse and Society* 4, no 2 (1993):259.

çıktığı tarihsel bağlam bilgisi verilecektir²³. Takip eden ilk aşamada ise, söylem konuları tespit edilecektir. İkinci aşamada, söylem analizi yapılan metinlerdeki söylemsel stratejiler belirlenecektir. Son aşamada ise, söylemsel stratejileri gerçekleştirmek için benimsenen dilsel araçlar araştırılacaktır²⁴. Bu çerçevede, bu çalışmada, öncelikle, referanduma giden süreçte üretilen ve analiz edilecek metinler belirlenecek ve bu metinlerin tarihsel bağlamına ilişkin bilgi verilecektir. Ardından, söylem analizinin ilk aşamasına geçilecek ve “Türkiye’nin AB üyeliği” konusunda üretilen söylemlerin ilişkili olduğu makro ve mikro söylem konuları tespit edilecektir. Analizin ikinci aşamasında, metinlere ampirik sorular yöneltilecek ve Brexit hedefi doğrultusunda söylemsel stratejilerden hangilerine başvurulduğu belirlenecektir. Analizin son aşamasında ise, söz konusu söylemsel stratejilerin hangi dilsel araçlar kullanılarak uygulandığı araştırılacaktır.

Bu çalışmada, söylem analizi kapsamında incelenecek metinlerin seçildiği türler arasında VL ve UKIP’in benimsediği sloganlar, bu aktörlere ve onların temsilcilerine ait politika belgeleri, tartışma metinleri ve gazete yazılarının yanında, her iki aktörün de resmî web sitelerinde yayımlanan yazı, haber, demeç, referanduma ilişkin afiş, broşür ve el ilanları bulunmaktadır. Söylem analizinin gerçekleştirileceği tarih aralığı ise, Ekim 2015- Haziran 2016 olarak belirlenmiştir. 9 Ekim 2015 tarihi VL’nin kuruluş tarihi olması; 23 Haziran 2016 tarihi ise, referandumun gerçekleştiği tarih olması bakımından ayrılma kampanyasına yönelik olarak yapılacak analiz bağlamında maksimum aktivitenin olduğu zaman aralığının belirlenmesinde etkili olmuştur.

Çalışmanın temel araştırma sorusu, AB referandumuna giden süreçte ayrılma yanlısı kampanya yürüten VL ve UKIP’in AB’ye adaylık statüsü bulunan Türkiye’nin olası üyeliği konusunda ürettikleri Avrupa şüpheli söylemler aracılığıyla Brexit kararını nasıl meşrulaştırmaya çalıştıklarıdır.

²³ Ruth Wodak, “The discourse-historical approach”, içinde *Methods of Critical Discourse Analysis: Introducing Qualitative Methods*, ed. Ruth Wodak ve Michael Mayer, (London-Thousand Oaks-New Delhi: Sage Publications, 2001), 83.

²⁴ Van Leeuwen ve Wodak, 91; Wodak, 2001:72; Ruth Wodak, ““We have the character of an island nation” A discourse-historical analysis of David Cameron’s “Bloomberg Speech” on the European Union”, *European University Institute, Working Papers*, RSCAS 2016/36 (2016), Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Global Governance Programme-224, 4.

Bu çerçevede, söylem analizi kapsamında metinlere yöneltilen sorular ise şu şekildedir:

1. AB ve Türkiye söylemsel olarak nasıl adlandırılmaktadır?
2. AB ve Türkiye'ye hangi özellikler ve nitelikler atfedilmektedir?
3. AB ve Türkiye'nin belli temsillerinin temel dayanak noktası nedir?

Metinlere yöneltilen bu üç sorunun cevaplanmasıyla birlikte, analizin ikinci aşamasında araştırılan ve pozitif öz-sunum ile negatif öteki inşasına katkıda bulunan²⁵, söylemsel stratejilerden ima yolu/adlaştırma, yükleme ve uslamlama stratejilerinin kullanımının tespit edilmesi beklenilmektedir. İma yolu/adlaştırma stratejileri, toplumsal aktörlerin söylemsel inşasıyla yakından ilgilidir²⁶. İç ve dış grupların inşası amacıyla benimsenen ima yolu/ adlaştırma stratejileri metaforalar, mecazlar vb. gibi dilsel araçlardan faydalanırlar²⁷. Yükleme stratejisi ise, isimlere fiil, zamir ve sıfat yüklenmesi gibi dil uygulamalarına odaklanır²⁸. Yükleme stratejileri, temel olarak, toplumsal aktörlerin pozitif ya da negatif özelliklerle nitelenmesi işlevi görürler²⁹. Son olarak, uslamlama stratejileri ise, toplumsal aktörlere yüklenen pozitif ya da negatif nitelikleri açıklama ve gerekçelendirme amacı taşırlar ve bunu yaparken “topos” adı verilen bazı önermelerden faydalanırlar³⁰.

III. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği ile İlişkisi ve Referandumu Giden Süreç

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa kıtasındaki ülkeler, gelecekteki olası savaşların önüne geçebilmek adına iş birliği arayışına girmişlerdir. BK ise, İkinci Dünya Savaşı'nın galip devletleri arasında yer almasının da etkisiyle, Avrupa kıtasındaki ülkelere kıyasla siyasi, askeri ve ekonomik anlamda gücünü ve dolayısıyla özgüvenini korumuştur³¹. Bu da, BK'nın

²⁵ Wodak, 2001:73.

²⁶ Senem Aydın-Düzgüt ve Bahar Rumelili, “Discourse Analysis: Strengths and Shortcomings”, *All Azimuth* 8, no 2 (2019):298.

²⁷ Wodak, 2001: 73.

²⁸ Jennifer Milliken, “The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods”, *European Journal of International Relations* 5, no 2 (1999):232.

²⁹ Wodak, 2001: 73.

³⁰ Ibid., 73-74.

³¹ Hakan Samur, “Birleşik Krallık-Avrupa Birliği İlişkileri”, içinde *Avrupa Birliği ve Üye Devletler: AB15 Üzerine Bir İnceleme*, ed. Ercüment Tezcan ve İlhan Aras, (Ankara:Detay Yayıncılık, 2016), 219-220.

Avrupa'nın yeniden güç kazanabilmesi için kıtadaki ülkeler arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi ve bütünleşmenin sağlanmasına destek vermesini beraberinde getirmiştir. İngiliz devlet insanı Winston Churchill'in 1946 yılında Zürih'te gerçekleştirdiği konuşma BK'nın Avrupa bütünleşmesine verdiği desteği açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Zürih Konuşması sırasında, savaş sona ermiş olsa da tehlikelerin süreklilik arz ettiğini ifade eden Churchill, "Avrupa Birleşik Devletleri"nin oluşturulması gerektiği fikrini ortaya atmıştır³². Bu bakımdan, Churchill'in Avrupa kıtasının geleceği açısından oynadığı rol bağlamında büyük önem taşıyan bir siyaset insanı olduğunu belirtmek gerekir.

Diğer taraftan, BK'nın Avrupa bütünleşmesi fikrine destek vermekle birlikte, bütünleşme sürecinin ilk aşamalarında böyle bir oluşumun içerisinde olmaya sıcak bakmadığı görülür. BK'nın bu tutumu, ülkede Avrupa şüpheciliğinin, bütünleşme sürecinin daha ilk aşamalarından itibaren varlık gösterdiğini ortaya koymasından önemlidir. BK'nın bütünleşme sürecinin dışında kalarak, AB'nin kurucu üyeleri arasında yer almamasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. BK'nın Avrupa bütünleşmesine şüpheyle yaklaşmasına neden olan ve "geleneksel" nedenler olarak da nitelendirilebilecek bu nedenler; tarihsel geçmiş, egemenlik, coğrafi konum, üstünlük algısı, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile özel ilişki ve Milletler Topluluğu ile ilişkiler olarak sayılabilir³³.

BK'nın Avrupa bütünleşmesinin bir parçası olmaya sürecin en başından itibaren pek sıcak bakmadığı göz önünde bulundurulduğunda, ülkenin AB'ye sonradan katılmasında üyeliğin sağlayacağı fayda ve maliyetlerin etkili olduğu söylenebilir. Nitekim, AB'nin giderek güç kazanmaya başladığı dönemde, BK'nın ABD ve Milletler Topluluğu ile ilişkileri eski gücünü yitirirken, AB'ye rakip olarak BK öncülüğünde kurulan Avrupa Serbest Ticaret Birliği de kendisinden beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Tüm bu gelişmeler, BK'nın Avrupa kıtasındaki bütünleşme hareketine katılım sürecini hızlandırıcı etki yaratmıştır³⁴. Bu konjonktürde AB'ye üyelik başvurusunda bulunan BK, 1973 yılında yaşanan ilk AB genişlemesi dâhilinde Danimarka ve İrlanda ile birlikte AB'ye tam üyelik statüsü kazanmıştır.

³² Bkz. Winston Churchill, "Churchill's Speech in Zurich", *Churchill in Zurich*, (19.09.1946), Erişim Tarihi: Haziran 24, 2020, <https://www.churchill-in-zurich.ch/en/churchill/en-churchills-zurcher-rede/>.

³³ Ayçe Sepli, "Birleşik Krallık'ta Avrupa Şüpheciliği: 2016 Avrupa Birliği Referandumu" (Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2022), 57.

³⁴ Ibid., 74-82.

Öte yandan, AB'ye üye olması ne BK'nın AB'ye yaklaşımını ne de BK ile AB arasındaki ilişkiyi umulduğu gibi pozitif yönde değiştirmemiştir. BK, AB üyeliği süresince, bütünleşmenin derinleşmesini yavaşlatacak ya da derinleşmenin önünde engel niteliği taşıyabilecek politikalar izlemiştir. Öyle ki BK, Avrupa bütünleşmesinin en somut iki göstergesi niteliğindeki Schengen ve Euro bölgelerine dahil olmaktan dahi kaçınmış ve AB'nin bu politika alanlarının dışında kalmıştır. Keza BK kamuoyu da Avrupa'da yaşayan diğer toplumlara kıyasla AB'ye karşı daha muhalif bir tutum takınmıştır. Gerek göreve gelen hükümetlerin bazı ortak AB politikalarını uygulamaktan çekilmesi gerekse BK kamuoyunun tutumu AB'nin şüpheli üyesi denildiğinde BK'nın ilk akla gelen üye olmasına neden olmuştur.

Avrupa kıtasındaki diğer devletlerden farklı olarak BK'da Avrupa şüpheli üyesi söz konusu olduğunda, bütünleşme sürecinin ilk aşamalarından itibaren gerek siyasi partiler düzeyinde gerekse kamuoyu düzeyinde şüpheli öğelerin varlık gösterdiği görülmekle birlikte, BK'da da aktif siyaset yürüten ve AB üyeliğine muhalif olan ya da tamamen karşı çıkan partilere olan destek de zaman içinde artış göstermiştir³⁵. Bu bağlamda, AB karşıtı politikalar benimseyen ve BK'nın AB'den ayrılması hedefi doğrultusunda çalışmalar yürüten UKIP'in elde ettiği kamuoyu desteğini ve görünürlüğünü zamanla arttırması da BK'daki Avrupa şüpheli üyesi yükselişinin bir yansıması niteliğindedir. En nihayetinde, BK'daki Avrupa şüpheli üyesinin en belirgin sonucu ise, AB üyeliğinin referanduma taşınması ve bu referandum sonucunda Brexit kararı alınmasının ardından ülkenin AB üyeliğini sonlandırması olmuştur.

AB referandumuna giden süreci değerlendirmek gerekirse, AB üyeliğinin referanduma taşınmasında Cameron'un 23 Ocak 2013'te yaptığı ve BK'nın AB ile ilişkisi söz konusu olduğunda sıklıkla sözü edilen Bloomberg Konuşması'nın belirleyici olduğu söylenebilir. Cameron, Bloomberg Konuşması sırasında tek pazara olan destek ve bağlılığını vurgulamakla birlikte, 2015 genel seçimlerinde tekrar seçilmesi durumunda AB ile üyelik koşullarının yeniden müzakere edilmesinin ardından referandum yapılacağı vaadinde bulunmuştur³⁶. Cameron'un AB referandumunu gündeme getirmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Öncelikle, 2010'lu yılların AB için kriz yılları olduğunu söylemek

³⁵ John McCormick, *Avrupa Birliği Siyaseti*, 1. Baskı, (Ankara: Adres Yayınları, 2015), 353.

³⁶ Bkz. David Cameron, "EU Speech at Bloomberg", *GOV.UK*, (23.01.2013), Erişim Tarihi: Kasım 18, 2022, <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg>.

mümkündür. AB, 2008 küresel finans krizini takiben Euro bölgesi krizi, Ukrayna Krizi, Yunanistan borç krizi, sığınmacı krizi, aşırı sağın yükselişi gibi varlığına meydan okuyan krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Söz konusu krizler, BK'da da hissedilmiş ve referanduma giden süreci hızlandırmıştır. Aynı dönemde, BK'nın bağımsızlığı yönünde kampanya yürüten UKIP'in benimsediği politikalar ve gittikçe artan destekçi kitlesi ise, ülkede geleneksel nedenlerle zaten varlığını korumakta olan Avrupa şüpheciliğinin yükselişe geçmesine zemin hazırlamıştır. Bu ortamda, Muhafazakâr Parti içerisinde varlık gösteren şüpheli hiziplerin baskıları da giderek artmıştır³⁷. Yaşanan tüm bu gelişmeler, Muhafazakâr Parti'nin UKIP'in politikalarıyla benzer çizgide politikalar benimsemesini beraberinde getirmiştir. Doğru koşulların sağlanması durumunda hükümette yer alan ana akım partilerin yanı sıra güçlü etki yaratabilen küçük çevre partileri de hükümetin Avrupa politikalarını etkileyebilme ve hükümeti Avrupa şüpheli çizgiye yönlendirebilme konusunda etki edebilirler³⁸. Bu durum, UKIP'in AB referandumunu Muhafazakâr Parti'nin gündemine getirmede etkili olduğu örnekte de açıkça görülmektedir. Nitekim, artan baskılar karşısında daha fazla direnemeyen Cameron'un AB üyeliğini referanduma taşıyacağı vaadinde bulunması, onun UKIP'in Avrupa şüpheli tutumunun etkisinde kaldığının bir göstergesidir.

BK'da genel seçim 7 Mayıs 2015'te gerçekleşmiş ve Cameron liderliğindeki Muhafazakâr Parti bu seçim sonucunda tek başına iktidar olmuştur. Cameron, Bloomberg Konuşması'nda verdiği vaade sadık kalarak, öncelikle, BK'nın AB'ye üyelik koşullarını yeniden müzakere etmiştir. Müzakereler noktasında, Temmuz 2015'ten itibaren teknik görüşmelere; 2015 yılının sonlarına doğru ise resmi görüşmelere başlanmıştır³⁹. 18-19 Şubat 2016 tarihindeki AB Zirvesi sırasında gerçekleşen müzakereler

³⁷ Rana İzci Connelly, "Avrupa Şüpheciliği ve Türkiye: Nasıl Bir Avrupa?", *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* 23, no 2 (2015):64.

³⁸ Paul Taggart ve Aleks Szczerbiak, "Coming from the Cold? Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe", *Journal of Common Market Studies* 51, no 1 (2013):34, Erişim Tarihi: Şubat 20, 2022, doi:10.1111/j.1468-5965.2012.02298.x.

³⁹ Bkz. Elise Uberoi, "European Union Referendum", *House of Commons Library*, Briefing Paper Number CBP 7639, (29.06.2016), Erişim Tarihi: Ekim 15, 2020, <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7639/CBP-7639.pdf>; Nigel Walker, "Brexit Timeline: events leading to the UK's exit from the European Union", *House of Commons Library*, Briefing Paper Number 7960, (06.01.2021), Erişim Tarihi: Kasım 8, 2021, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7960/>.

sonucunda ise, AB ile BK arasında bir anlaşmaya varılmış⁴⁰ ve ardından AB referandumuna giden süreç başlamıştır.

AB referandumu kampanya süreci incelendiğinde, BK Seçim Komisyonuna kayıtlanan ayrılma yanlısı altmış ve AB yanlısı altmış üç olmak üzere toplam yüz yirmi üç kampanyacı bulunmakla birlikte; BK'nın AB'ye üyeliğinin devam etmesi gerektiğini savunan blokta "Britain Stronger in Europe", Brexit'i savunan blokta ise "VL" ve "Grassroots Out Movement" olmak üzere üç temel kampanya grubunun baskın olduğu görülür. Bu anlamda, AB üyeliğinin sonlandırılması yönünde yürütülen kampanya, AB üyeliğinin devamından yana yürütülen kampanya gibi tek bir çatı altında toplanmaktan uzaktır. Öte yandan, BK Seçim Komisyonu 13 Nisan 2016 tarihinde BK'nın AB'den ayrılması yönünde kampanya yürütecek öncü grubu VL; AB üyeliğinin devamı yönünde kampanya yürütecek öncü gurubu ise Britain Stronger in Europe olarak belirlediğini açıklamış ve 16 Nisan 2016 itibarıyla resmi kampanya periyodu başlamıştır⁴¹.

IV. Vote Leave ve UKIP'in Söylemlerinde Türkiye'nin Üyeliği ve Avrupa Birliği

Siyasette "algı" her şeydir⁴² ve "anlam" bir söylemin alıcısı ile üreticisi arasındaki etkileşim sonucu oluşmaktadır⁴³. Bu bağlamda, referanduma giden süreçte VL ile UKIP, söylemleri aracılığıyla BK kamuoyunun AB'ye yönelik algısını kendi istedikleri doğrultusunda yönlendirerek, Brexit kararını garanti altına almaya çabalamışlardır. VL ve UKIP'in Brexit yönünde yürüttükleri kampanya kapsamında ürettikleri söylemler incelendiğinde, BK'nın AB üyeliğinden ayrılmasının egemenlik, ekonomi ve göç olmak üzere üç makro konu çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Çalışma kapsamında söylemleri analize tabi tutulan bu aktörlerin söylemleri

⁴⁰ Bkz. European Council, "European Council, 18-19 February 2016", (19.02.2016), Erişim Tarihi: Eylül 24, 2021, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/02/18-19/>.

⁴¹ The Electoral Commission, 93-96.

⁴² Peter Hall, "The Roots of Brexit: 1992, 2004, and the European Union Expansion", *Foreign Affairs*, (28.06.2016), Erişim Tarihi: Ocak 21, 2023, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-kingdom/2016-06-28/roots-brexit>.

⁴³ Gunther Kress, "Critical Discourse Analysis", *Annual Review of Applied Linguistics* 11, (1990):85-86, Erişim Tarihi: Ağustos 3, 2021, doi:10.1017/S0267190500001975.

büyük ölçüde örtüşmekle birlikte, UKIP göç konusuna özellikle ağırlık verirken, VL'nin kampanyasının odak noktası egemenlik ve ekonomi etrafında şekillenmiştir. Nitekim, UKIP'in VL'den bağımsız kampanya yürütmesinin temel nedenlerinden biri de odak noktasına aldıkları konulardaki bu farklılaşmadır. Bununla birlikte, VL'nin göç konusuna yaptığı vurguyu kampanya sürecinin sonlarına doğru yoğunlaştırdığı tespit edilmiştir.

VL ve UKIP'in Brexit yönünde yürüttükleri kampanyada, referandumu sıradan insanlar ve siyasi kurumlar arasındaki bir savaş alanı gibi yansıtan popülist bir yaklaşımla hareket ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda, popülist siyasetin en önemli gündem maddelerinden biri olan göç, referandum gündeminde önemli bir yer elde etmiştir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen söylem analizinin sonucu, VL ve UKIP'in Türkiye özelinde ürettikleri ayrılma yanlısı söylemlerde, Türkiye'nin AB üyeliğinin de AB'nin benimsediği göç politikaları çerçevesinde ele alındığını ortaya koymaktadır.

Çalışmada, Türkiye'nin tam üyelik statüsü kazanmasının göçle bağlantılı olarak güvenlik konusu başta olmak üzere, ekonomi ve kamu hizmetleri üzerinde yaratacağı baskı ve mali külfet çerçevesinde değerlendirildiği tespit edilmiştir. İlâveten, Türkiye'nin diğer aday ülkelere kıyasla daha kalabalık nüfusa sahip olması ayrılma yanlısı aktörler tarafından sıklıkla vurgulanmış ve olası bir üyelik durumunda AB ülkelerinden BK'ya gelen göçün artacağı ileri sürülerek, Türkiye'nin üye olacağı bir AB içerisinde bulunmak bir kaygı unsuru olarak sunulmuştur. Türkiye'nin üye olduğu bir AB'den ayrılmak ise, genel olarak, tehlike-terör, yük ve sayı toposlarına dayandırılarak meşrulaştırmaya ve haklı çıkartılmaya çalışılmıştır⁴⁴. Bu çerçevede, AB üyeliğinden ayrılan BK'nın, kendi göç sistemini, kendi çıkarları ve istekleri doğrultusunda yeniden düzenleyebileceği savunulmuştur. Söylem analizi, VL ve UKIP'in Türkiye'nin olası bir AB üyeliği üzerinden iki negatif AB temsili inşa ederek Brexit kararını meşrulaştırmaya ve haklı çıkarmaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Sert Avrupa şüpheli söylemler temelinde gelişen bu temsiller, "güvenlik açığına yol açan bir AB" ile "ekonomi ve kamu hizmetleri üzerinde baskı yaratan bir AB" temsilleridir.

⁴⁴ Sepli, 212.

Çalışmanın bulgularına göre, güvenlik açığına yol açan bir AB temsilinde Türkiye'nin olası üyeliği AB göç politikalarına yöneltilen eleştiriler çerçevesinde ele alınmıştır. Bu temsilde, göç, güvenlik ve terörizm arasında bağlantı kurularak, Türkiye'nin üyeliği, BK'daki Avrupa şüpheciliğinin körüklenmesine zemin oluşturacak şekilde, ülke güvenliğine bir tehdit olarak konumlandırılmıştır. Bu çerçevede, Türkiye'nin de üyesi olabileceği AB, "güvenlik açığına yol açan bir yapı" olarak temsil edilmiş ve AB'den ayrılmak "güvenli" bir seçenek olarak sunulmuştur. İnşa edilen bu AB temsili kapsamında "güvenlik", ulusal olan "biz" ile "biz"den farklılaşan "öteki"nin inşasında faydalanılan bir kavram niteliğindedir⁴⁵. Söz konusu AB temsilinin dayandığı temel argüman, Türkiye'nin de üyesi olacağı AB'ye üyeliğin BK'nın güvenlik sorunları yaşamasını beraberinde getireceğidir. AB referandumunun, BK halkı için Brexit kararı olarak geleceklerini güvence altına alma ya da AB üyeliğinin devamından yana tercihte bulunarak belirsiz bir geleceğe adım atma arasında bir tercih meselesi olarak tasvir edildiği söylemlere gerek VL gerekse UKIP tarafından sıklıkla yer verilmiştir. Dahası, sınırların ulusal güvenliğin korunması amacına hizmet etmesi bağlamında, bu AB temsilinin, bir anlamda, sınır kontrolünün geri kazanılarak egemen ulus-devletin etkinliğini yeniden artırma idealine de hizmet ettiğini söylemek mümkündür.

Türkiye'nin üyeliği, ekonomi ve kamu hizmetleri üzerinde baskı yaratan bir AB temsilinde de AB göç politikalarına yöneltilen eleştiriler kapsamında değerlendirilmiştir. Avrupa bütünleşmesinin derinleşmesi ve genişlemesi; ulusal sınırların aşılması, kitlesel göç ve ekonomik rekabetin artması gibi ciddi sonuçlar doğurmaktadır⁴⁶. Bu çerçevede, söz konusu AB temsilinin dayandığı temel argüman, AB üyeliğinden kaynaklanan göçün BK'da ekonomik refaha ve kamu hizmetlerine negatif etki ettiği yönünde gelişmiştir. Dolayısıyla, kontrol edilemeyen göçten kaynaklı olduğu iddia edilen ekonomik sorunlar ile barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi kamu hizmetlerindeki aksamalar ve bu nedenle hissedilen baskı da kampanya süresince sıklıkla dile getirilmiştir. AB vatandaşlarına tanınan serbest dolaşım hakkı ve göçün yarattığı negatif etkilerin ön plana çıkartıldığı bu AB

⁴⁵ Senem Aydın-Düzgit, "Avrupa Birliği Kurumlarının Türkiye Söylemlerinde Bir Güvenlik Topluluğu Olarak Avrupa", *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* 23, no 2 (2015):100.

⁴⁶ Liesbet Hooghe ve Gary Marks, "A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus", *British Journal of Political Science* 39, no 1(2009):13, Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021, doi:10.1017/S0007123408000409.

temsilinde, Türkiye'nin de üyesi olacağı AB'ye üyeliği sonlandırma kararı BK'nın faydasına olacak bir durum olarak takdim edilmiş ve dolayısıyla kamuoyunda Avrupa şüpheciliğini tetikleme amacı taşımıştır.

Güçsüz grupların itibarını sarsmanın önemli bir yolu, onların hâkim grupların çıkar ve önceliklerine yönelik tehdit oluşturduklarına dair iddialarda bulunmaktır. Bu yolla, "biz"i oluşturan grubun inşa edilen "öteki" dolayısıyla daha az ya da daha kötü çalışma, barınma, eğitim ya da refah imkânına sahip olacağı ileri sürülmektedir. Bu stratejiye, özellikle, etnik ya da ırksal ayrımcılık söz konusu olduğunda başvurulduğu görülmektedir⁴⁷. İnşa edilen ikinci AB temsili de Türkiye'nin bilinçli bir şekilde ötekileştirilmesi yoluyla benimsenen Türk karşıtı tutumu ortaya koyması bağlamında bunu doğrulamaktadır. Bu temsil vasıtasıyla, göçün BK ekonomisine ve refah devletine yük oluşturduğuna inanan ve kötü sonuçları olduğunu düşünen kesimlerin tercihlerini Brexit'ten yana kullanmasına aracılık edilmek istenilmiştir.

Türkiye'nin olası üyeliği çerçevesinde üretildiği tespit edilen iki AB temsiline de temel dayanak noktasının referandumdan Brexit yönünde bir karar çıkması durumunda ülkeye gelen göçün ve dolayısıyla Türkiye'nin üyeliğinin BK'da yaratacağı negatif etkilerin azaltılabileceği yönündeki argüman olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, ilk temsilde AB göç politikası çerçevesinde, genel olarak, sığınmacılar ve Schengen bölgesi içerisinde dolaşım halinde olan kişiler kastedilirken; ikinci temsilde serbest dolaşım hakkı çerçevesinde AB'ye gelebilecek kişiler konu edilmişlerdir.

Esasında, Türkiye'nin AB üyeliğinin gerek sığınmacılar ve üçüncü ülkelerin vatandaşları gerekse serbest dolaşım hakkı çerçevesinde ele alınarak Brexit kararının meşrulaştırılmaya çalışılması problemlidir. Öyle ki, üyeliği süresince göç konusunda ulusal egemenlik yetkilerini korumayı tercih eden BK, sınır düzenlemeleri, sığınma politikası ve üçüncü ülkelere yönelik yaklaşımında AB politikalarına katılım göstermemiş ve kendisi için hayati önem taşıyan konularda ulusal egemenlik yetkilerinden ödün vermemiştir. Buna rağmen, referandum sürecinde ayrılma yanlılarının göçe ilişkin söylemlerinde sığınmacılar ve Schengen bölgesi içerisinde seyahat halindeki üçüncü ülke vatandaşlarına geniş yer verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda, ayrılma yanlısı aktörlerin, BK halkının göç konusundaki mevcut

⁴⁷ Van Djik, 264-265.

endişelerinden ⁴⁸ faydalanarak onları manipüle etmeye çalıştıkları söylenebilir.

Serbest dolaşım ise, Roma Antlaşması uyarınca AB çatısı altında sağlanan iş birliğinin temel prensiplerinden biridir ve AB hukuku uyarınca üye ülkelerin vatandaşlarına tanınan bir “hak” niteliğindedir. Bu hak çerçevesinde, AB’ye üye ülkelerin vatandaşları diğer üye ülkelerde yaşama, çalışma, eğitim görme ya da emekli olabilme gibi sosyal ve ekonomik haklar açısından buldukları ülkenin vatandaşları ile eşittir ⁴⁹. Ancak, etnik farklılığa ve çok kültürlülüğe karşı muhalif bir tutum benimseyen ve BK’nın AB üyeliğinin ülke için ekonomik yük oluşturduğunu düşünen kesimler, AB üyesi ülkelerin vatandaşlarının kendi ülkeleri dışında herhangi bir üye ülkede çalışma ve sosyal yardım talep etme hakkının kısıtlanması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu bakımdan, serbest dolaşım hakkının referandum kampanyası sırasında önemli bir yer elde etmesinin ardında hem ekonomik hem kültürel gerekçelerin bulunduğu söylenebilir⁵⁰.

Serbest dolaşım hakkı çerçevesinde Türkiye’nin üyeliğine ilişkin tartışmalara bakıldığında, özellikle, 18 Mart 2016’de gerçekleşen AB-Türkiye Zirvesi’nde Türkiye ve AB arasında varılan anlaşma sonrasında konunun daha sık dile getirilmeye başlandığı görülür. Öyle ki, söz konusu Zirve’de, Türkiye’nin kökeni 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanan AB-Türkiye Geri Kabul Antlaşması ile başlatılan “Türkiye ile Vize Serbestisi Diyaloğu”nun dayandığı “Vize Serbestisi Yol Haritası”nda yer alan gereklilikleri yerine getirmesi durumunda, 2016 yılının Haziran ayının sonuna kadar Türk vatandaşları için vize muafiyeti sağlanacağı ve ülkeye 6 milyar Euro yardım sağlanacağı konusunda anlaşmaya varılmıştır. Buna göre, Türk vatandaşları için vize muafiyeti, İrlanda ve BK dışındaki tüm AB ülkeleri ile İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre için geçerlidir⁵¹. Türk vatandaşlarına tanınacak vize muafiyeti gerek VL gerekse UKIP tarafından

⁴⁸ Göç konusundaki endişeler için bkz. Ipsos MORI, “Concern about immigration rises as EU vote approaches”, (23.06.2016), Erişim Tarihi: Mayıs 26, 2023, <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/concern-about-immigration-rises-eu-vote-approaches>.

⁴⁹ Dennison ve Geddes, 3-4; Sofia Vasilopoulou, “UK Euroscepticism and the Brexit Referendum”, *The Political Quarterly* 87, no 2 (2016):222.

⁵⁰ Vasilopoulou, 225.

⁵¹ European Commission, “European Commission opens way for decision by June on visa-free travel for citizens of Turkey”, (04.05.2016), Erişim Tarihi: Ocak 20, 2023 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_1622.

eleştirilmekle birlikte, anlaşma detaylarında da görüldüğü üzere, bu muafiyet BK'yı kapsamamaktadır. Bu da, başta UKIP olmak üzere ayrılma yanlısı aktörlerin referandumuna giden süreçte meydana gelen bu gelişmeyi kendi lehlerine kullandıklarının bir göstergesidir.

A. Güvenlik Açığı Yaratan Bir Avrupa Birliği

1. UKIP

UKIP lideri Farage'ın söylemlerinde Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin güvenlik endişeleriyle ilişkilendirilerek takdim edildiği örneklere sıklıkla rastlanmıştır. Farage'ın referandumuna giden süreçte, Şubat 2016'da Llandudno'da gerçekleştirilen UKIP konferansında yaptığı konuşma da bu örneklerden biridir⁵²:

Avrupa'nın gerçek patronu sayın Merkel ve baş destekçilerinden olan kendi başbakanımız da dahil olmak üzere diğerleri, Türkiye'nin önümüzdeki beş yıl içinde AB'ye katılmasını istediklerine karar verdiler (...) Eğer AB üyesi olarak kalırsak göçmen krizinin daha da kötüye gideceğini söylemenin tamamen makul bir şey olduğunu düşünüyorum. Ve sadece sayılar ve bunun yaşam kalitesini nasıl düşürdüğüyle ilgili tartışmanın da ötesinde belki de daha büyük bir tartışma ortaya çıkıyor; çünkü İngiliz Hükümeti'nin ilk görevlerinden biri halkımızı Paris'te yaşanan dehşetten (...) korumak için elinden gelen her şeyi yapmaktır. Ve bu tip şeyleri önlemeye çalışmanın en iyi ve güvenli yolu AB'den ayrılmak ve sınırlarımızın ve Britanya'ya gelenlerin kontrolünü geri kazanmaktır.

Farage'ın Avrupa'nın “gerçek patronu” olarak nitelendirdiği dönemin Almanya Şansölyesi Angela Merkel ve BK Başbakanı Cameron'un Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemesinden kaynaklı rahatsızlığını dile getirdiği konuşmadan yapılan bu alıntıda, Türkiye'nin AB'ye üyeliği, BK'ya Türkiye'den gelecek göç ve bunun BK üzerindeki olası güvenlik etkileri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Alıntıda, “kriz” olarak nitelendirilen göçün yarattığı sorunlara ilişkin yoğun vurgu açıkça görülmekle birlikte, beş yıl gibi yakın bir gelecekte AB üyesi olabilecek Türkiye'den BK'ya gelen

⁵² “UKIP Leader Nigel Farage's keynote speech from UKIP's Spring Conference in Llandudno”, (27.02.2016), *YouTube*, Erişim Tarihi: Nisan 7, 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=pehGu7dp1tw>.

kişilerin “sayılar” olarak adlandırıldığı ve söylemsel olarak değersizleştirilmeye çalışıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca, Türkiye’den gelecek göç, BK’da yaşam kalitesine negatif etki yapan bir durum olarak sunularak, Türkiye’nin de üye olacağı AB’ye BK’nın üyeliğinin devam etmesi hali sorunsallaştırılmıştır. Ancak bunun da ötesinde, bu alıntıda asıl dikkat çekilmek istenilen Türkiye’nin üyeliği, göç ve terörizm arasında kurulmaya çalışılan ilişkidir. Tehlike-terör toposuna başvurulmuş alıntıda, göçün terörle ilişkisi, göçün BK üzerinde yaratacağı yükün negatif etkilerinden daha önemli bir sorun olarak takdim edilmiştir.

Söylemsel stratejilerden uslamlama stratejileri kapsamında kullanılan tehlike-terör toposu, “biz”e ait olan dünyayı “güvenli” bir alan olarak inşa eder ve “barış” ortamı ya da “terörsüz” bir ortak olarak betimleme işlevi görür⁵³. Bu alıntıda da AB terörle ilişkilendirilerek, Türkiye’nin de üyesi olacağı AB “güvensiz” bir ortam olarak inşa edilmiş ve negatif temsil edilmiştir. Alıntıda yer alan “Paris’te yaşanan dehşet” ifadesi, Paris’te Kasım 2015’te yaşanan terör saldırılarına bir referans niteliğindedir. Böylece, Avrupa’da yaşanan terör olayları hatırlatılarak göç ve güvenlik konuları arasında ilişki kurulmuştur. Paris terör saldırılarının negatif yüklem stratejisi kapsamında stigma kelimeler grubunda yer alan ve negatif çağrışım yapan “dehşet” kelimesiyle nitelendirilmesi ise, ifadeyi yoğunlaştırma amacıyla kullanılmıştır.

Paris’te yaşanan terör saldırılarının İslam Devleti (*eski adıyla: Irak ve Şam İslam Devleti-IŞİD*) tarafından üstlenildiği bilinmektedir. Türkiye’nin AB üyeliği durumunda, ülkenin “İslamcı”⁵⁴ ya da “cihatçı”⁵⁵ teröristlerin Avrupa’ya geçiş güzergahında yer alacağı iddiası da gerek UKIP gerekse VL tarafından pek çok kez vurgulanmış ve terörizm ile Müslümanlar arasında bir ilişki olduğu algısı yaratılmak istenilmiştir. Bu çerçevede, Farage’dan yapılan bu alıntıda da AB’nin uyguladığı sınır politikaları gerekçe

⁵³ Ali Balcı, “Diskors ve Pratik Olarak Dış Politika”, *Uluslararası İlişkiler* 4, no 15 (2007):81.

⁵⁴ Bkz. UKIP, “We are better off outside the EU”, (04.04.2016), Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021, https://web.archive.org/web/20160628171025/http://www.ukip.org/we_are_better_off_outside_the_eu#.

⁵⁵ Heather Stewart ve Rowena Mason, “Nigel Farage’s anti-migrant poster reported to police”, *The Guardian*, (16.06.2016), Erişim Tarihi: Mart 8, 2021, <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>.

gösterilerek göç, terör ve İslam'la ilişkilendirilmiş ve halk arasındaki endişe duygusu araçsallaştırılarak Brexit kararı meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, UKIP liderinden yapılan bu alıntıda olduğu gibi, VL'nin de söylemlerinde göç karşıtlığını İslam karşıtlığı aracılığıyla inşa etmeye çalışması bağlamında her iki aktörün de söylemlerarasılığa başvurdukları görülmüştür.

Alıntıda, ayrıca, dehşet olarak nitelendirilen terör saldırılarından halkı koruma görevinin, “İngiliz hükümetinde” olduğu vurgulanmış ve hükümetin bunun için elinden gelen her şeyi yapması gerektiği belirtilmiştir. Hükümetin halkı korumasının “en iyi ve güvenli” yolu ise, AB'den ayrılmak ve sınırların kontrolünü geri kazanmak olarak sunulmuş ve bunun halk tarafından doğru olarak kabul edilmesi beklenilmiştir. Hükümetin halkı korumasının yolunun AB'den ayrılmak olarak takdimi, aynı zamanda, Cameron hükümetinin AB üyeliğinin devamından yana görüş bildirmesi çerçevesinde düşünüldüğünde hükümete yönelik bir eleştiri niteliği de taşımaktadır.

Farage tarafından sınırları ve ülkeye gelen kişileri kontrol etme gücünün yeniden tesisi bağlamında benimsenen “kontrolü geri kazanma” söyleminin VL'nin ana kampanya söylemiyle paralellik gösterdiği dikkat çekmektedir. Farage da tıpkı VL'nin yürüttüğü kampanya sürecinde söylemlerinde sıklıkla başvurduğu gibi egemenlik toposu aracılığıyla Brexit kararını kamuoyunun gözünde meşrulaştırmak istemiştir. “Ülkemizi geri istiyoruz” ve “Hadi 23 Haziran'ı Bağımsızlık Günü yapalım” olmak üzere UKIP'in benimsediği temel iki söylemin egemenlik toposuna dayandığı⁵⁶ göz önünde bulundurulduğunda, VL'nin geliştirdiği “kontrolü geri kazanma” yönündeki söylemin daha da anlamlı hale geldiğini vurgulamak gerekir. İlaveten, 23 Haziran'ı bağımsızlık günü olarak adlaştırmanın VL'nin söylemlerinde de başvurduğu bir strateji olduğunu belirtmek gerekir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, ayrılma yanlısı aktörlerin göçe ve AB üyeliği devam ettiği sürece göçün kontrol edilemeyeceğine yaptıkları vurgu; egemenlik, ulusal politikaların üstünlüğü, demokrasi ve güvenlik arasındaki bağlantıyı gözler önüne sermektedir.

Farage, Mart 2016'da Avrupa Parlamentosu'nda yaptığı bir konuşmasında ise, Türk vatandaşlarına tanınması planlanan vize muafiyetiyle ilgili olarak AB'nin sığınmacı krizi dolayısıyla Türkiye

⁵⁶ Sepli, 164.

tarafından şantaj maruz kaldığını ileri sürmüş ve İngiliz halkı için daha güvenli olan seçeneğin “Türkiye AB’ye katılmadan önce ayrılma oyu vermek” olduğunu savunmuştur. Farage, söz konusu konuşmasında İngiliz halkının AB üyeliğinin devamından yana tercihte bulunması durumunda onları bekleyen durumu şu sözlerle özetlemiştir⁵⁷:

75 milyon Türk’ün vizesiz seyahatine evet denilmiş olacak (...) Ve tüm bunların karşılığında Türkiye’yi hızla AB’nin tam üyesi olarak göreceğiz (...) Dolayısıyla, Irak, İran ve Suriye ile sınırı olan bir ülkeyle siyasi bir birliğe gireceğiz (...) [AB’de] kalmak için verilen bir oy, Türkiye için bir oydur. Kalmak için verilen bir oy Britanya’ya kitlesel göç için verilen bir oydur ve Britanya’yı teröristlere karşı daha savunmasız hale getiren oydur. Ayrılma oyu vermek ve sınırlarımızın kontrolünü geri kazanmak daha güvenlidir.

Yukarıdaki anlatıda Farage’ın, AB ülkelerinden gelen göç ve terörizm arasında kurduğu bağlantıyı Türkiye’nin AB üyeliği çerçevesinde ele aldığı görülmektedir. Tehlike-terör toposuna dayanan bu anlatıda, Türkiye AB’ye üye olmadan önce BK’nın AB’den ayrılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede, ayrılma oyu vermek söylemsel stratejilerden pozitif yükleme stratejisine aracılığıyla “daha güvenli” seçenek olarak nitelendirilerek AB söylemsel olarak dışsallaştırılmış ve Brexit kararı meşrulaştırmaya çalışılmıştır. Bu anlatıda da tıpkı UKIP’in ve temsilcilerinin farklı söylemlerinde rastlanıldığı gibi, Türkiye’nin de üyesi olduğu AB’nin güvensizlikle ya da terörle tanımlanarak Brexit kararının doğallaştırılmaya çalışıldığını söylemek mümkündür. Öyle ki Farage, Türkiye’nin AB’ye üyelik statüsü elde etmesi sonrasında AB’nin sınırlarının “Irak, İran ve Suriye” gibi terörle tanımlanan ülkelere kadar uzanacağını belirtmiş ve endişe duygusunu araçsallaştırmıştır. Konuşmasında tehlike-terör toposuna başvuran Farage, söylemini daha ileri taşıyarak, AB’nin sınırlarının terörist örgütlerin faaliyet halinde olduğu bir bölgeye uzanması sonucunda ülkenin teröre açık hale geleceği iddiasını referandumda AB’de kalma yönünde verilen oyların BK’yı terör karşısında “daha savunmasız” hale getireceği argümanına dayandırmıştır. Savunmasız kelimesi, BK’nın AB’ye üyeliğinin devam etmesi durumunda mağdur olacağı algısı yaratmak amacı taşırken;

⁵⁷ Nigel Farage, “Debates-Preparation of the European Council meeting of 17 and 18 March 2016 and outcome of the EU-Turkey summit (debate)”, *European Parliament*, (09.03.2016), Erişim Tarihi: Nisan 2, 2021, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-8-2016-03-09-INT-3-038-0000_EN.html.

daha kelimesi ise, ifadeyi yoğunlaştırma amacıyla kullanılmıştır. Farage böylelikle halk arasında endişe ve korku duygusunu yaygın hale getirerek, AB üyeliğinden ayrılmayı BK'nın faydasına olacak bir durum olarak inşa etmiştir. Dahası, Farage bu anlatıda, Türkiye'yi AB ile terör örgütlerinin faaliyet gösterdiği bölgeler arasında bir "tampon bölge" olarak sunarken, Türkiye'nin de AB'ye üye olmasıyla birlikte bu tampon bölgenin ortadan kalkması sonucunda BK'da güvenlik açığı oluşacağı algısı yaratmak istemiştir. Farage'ın sınır güvenliğine yaptığı vurgu ve egemenlik toposu benimsenerek geliştirilen kontrolü geri kazanma söylemi ise, egemen ulus-devletin etkinliğini yeniden artırma idealine hizmet etmiştir.

Bu noktada, tehlike-terör toposunun kullanıldığı ve Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda AB'nin sınırlarının terör örgütlerinin faaliyet gösterdiği bölgelere kadar genişleyeceğine dair vurguyla birlikte halk arasındaki korku ve endişe duygusunun körüklenmek istenildiği örnekler VL'nin söylemlerinde de rastlanıldığını belirtmek gerekir. Genel olarak değerlendirmek gerekirse, UKIP ve VL'nin Türkiye'yi Irak, İran, Suriye vb. gibi inşa edilmiş başka ötekiler aracılığıyla BK'nın ötekisi olarak inşa ettiklerini ve böylelikle AB'nin negatif inşasına katkı sağladıklarını söylemek mümkündür. Bu anlamda, ayrılma yanlısı aktörlerin söylemlerinde BK, ötekisi olarak inşa edilen AB ve bir diğer ötekisi konumundaki Türkiye ile güney komşularından güvenli ve korunması gereken bir alan olarak sunulmuştur.

Yukarıdaki anlatıya dönmek gerekirse, referandumda AB üyeliğinin devamından yana tercihte bulunulması durumunda Türkiye'nin de üye olacağı AB'den BK'ya gelecek göç, yükleme stratejisi kapsamında "kitlesele" olarak nitelendirilmiş ve Türk vatandaşlarına tanınacak serbest dolaşım hakkı negatif temsil edilmiştir. Bu anlatıda olduğu gibi, Farage'ın farklı zamanlardaki konuşmalarında Türkiye'nin nüfus bilgilerine yer vermesi de bu çerçevede okunmalı ve Brexit kararının sayı toposu aracılığıyla gerekçelendirilmeye çalışılmasına bir örnek olarak düşünülmelidir.

2. Vote Leave

VL ve VL'ye destek veren isimler de Türkiye'nin AB üyeliğini, AB ülkelerinden BK'ya gelen göç ve güvenlik meseleleriyle ilişkilendirerek ele almışlardır. VL kampanyası kapsamında, çoğu kez AB göç politikalarının güvenlik açığına yol açan ve hatta yeterince adil olmayan bir sistem yarattığı ileri sürülerek, Türkiye'nin de içinde bulunduğu aday ülkelerin tam üye olacağı AB'den ayrılmak BK için en makul seçenek olarak sunulmuştur. Bu noktada, incelenen söylem örneklerinde de görüldüğü üzere, VL'nin temelde

göç karşıtı olmakla birlikte kontrollü göçten yana olduğunu vurgulamak gerekir.

VL kampanyasının yürütücülerinden olan Muhafazakâr Partili Adalet Bakanı Michael Gove'un AB üyeliğinden ayrılacak BK için önerdiği göçmenlik politikası stratejisi, ülkenin ihtiyacı doğrultusunda çalışacak ve böylece hem maliyeti düşürecek hem de sınır güvenliğini sağlayacak bir öneri olarak belirmiştir. Hali hazırda AB'ye adaylık statüsü bulunan ülkelerin tam üyelik statüsü elde etme olasılıklarını serbest dolaşım hakkı çerçevesinde ele alan Gove'a göre, Avustralya tipi puan tabanlı bir göç politikası, göçmenleri yeteneklerine göre ve ülkenin ihtiyacı doğrultusunda elemeye olanak tanıyacak ve aynı zamanda sınırların korunmasını sağlayacaktır⁵⁸. Gove'un aday ülkelerin olası üyelikleriyle ilgili sözleri ise şu şekildedir⁵⁹:

Dahası, AB'ye katılmak için sırada bekleyen beş ülke daha var- Arnavutluk, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye- ve Avrupa Komisyonu (...) 'serbest dolaşımı' AB üyeliğinin ayrılmaz bir ilkesi olarak görüyor...Ve benim tutkum ütopyik bir ideal değil-bu bir Avustralya gerçeği. Bir Avrupa açık kapı göç politikası yerine (...) Avustralya tipi puan tabanlı göç politikasına sahip olabiliriz. [Avustralya'nın] gerçek mültecileri kabul etme, çalışkan yeni vatandaşları karşılama, insan kaçakçılarını, yasa dışı göçe ya da sınırların güç kaybetmesine fırsat vermeden, başarılı çok ırklı bir toplum inşa etme konusundaki takdir edilesi sicilini taklit edebiliriz.

Yukarıdaki alıntıda, AB'ye aday ülkelerin isimlerine yer verilmekle birlikte, bu ülkeler "beş diğer ülke" olarak adlandırılmış ve "AB'ye katılmak için sırada" olarak betimlenmişlerdir. Aday ülkelerin AB'ye katılmak için sırada olarak betimlenmeleri, bu ülkelerin insana özgü niteliklerle eşleştirilmesine örnek oluşturmaktadır ve VL dışında UKIP'in söylemlerinde de rastlanan bir betimlemedir. "Beş diğer ülke" adlandırması ise, aday ülkelerin söylemler aracılığıyla ötekileştirilmesinin bir örneğidir.

Alıntıda, ayrıca, serbest dolaşımın AB kurumları tarafından "AB üyeliğinin ayrılmaz bir ilkesi" olarak görüldüğü belirtilmiştir. Bu anlamda, serbest dolaşım ilkesi BK'nın AB üyeliği devam ettiği sürece, uygulanması gereken ve aday ülkelerin üyelikleri sonrasında da değişmeyecek bir gerçek

⁵⁸ Bkz. VL, "Michael Gove: 'The Facts of Life Say Leave'", (19.04.2016), Erişim Tarihi: Nisan 8, 2021, http://www.voteleavetakecontrol.org/michael_gove_the_facts_of_life_say_leave.html.

⁵⁹ Ibid.

olarak sunulmuştur. AB vatandaşlarına tanınan serbest dolaşım hakkının referandum kampanyası boyunca göç söz konusu olduğunda en çok eleştirilen AB politikası olduğu düşünüldüğünde, Gove'un konuşmasında Türkiye'nin de içinde bulunduğu aday ülkelerin AB'ye katılımlarına yer vererek Brexit kararına zemin hazırlamaya çalıştığını söylemek mümkündür.

Alıntıda dikkat çeken bir diğer söylemsel strateji, AB'nin göç politikalarının "açık kapı göç politikası" olarak adlandırılmasıdır. Ayrılma yanlılarının söylemlerinde sıklıkla yer verdiği konteyner metaforları arasında yer alan ve bu adlandırma çerçevesinde kullanılan kapı metaforu, AB göç politikasını sorunsallaştırma işlevi görmektedir. Öyle ki, açık kapı göç politikası adlandırması, BK'nın sınırları belirli ve belirli bir kapasiteye sahip bir alan olarak inşa edilmesini sağlamanın yanında, AB'nin uyguladığı göç politikasını BK'nın sınır güvenliğini tehlikeye düşüren politikalar olarak dışsallaştırmıştır.

İlaveten, alıntıda sorumluluk, fayda ve tehlike-tehdit toposları bir arada kullanarak AB göç politikaları ve Avustralya'nın uyguladığı göç politikası arasında karşıtlık oluşturulmuştur. Böylelikle, AB'den ayrılma durumunda uygulamaya geçirilebilecek Avustralya tipi göçmenlik sistemi, AB'nin benimsediği göç politikaları karşısında yüceltilerek göçmenleri yeteneklerine göre ve ülkenin ihtiyacı doğrultusunda elemeye olanak tanıyacak ve aynı zamanda sınırların korunmasını sağlayacak bir sistem olarak sunulmuş ve Brexit kararı meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, yükleme stratejisine başvurularak AB üyesi ülkeler dışından BK'ya gelen bireyler "çalışkan" bireyler olarak nitelendirilirken, AB ülkelerinden gelen bireyler ise ötekileştirilmiştir. Dahası, BK'nın çalışkan bireyleri AB üyeliği dolayısıyla "geri çevirmek" durumunda kaldığı ve bunun bir "kayıp" olduğu algısı yaratılmak istenilmiştir.

Gove'un bireysel açıklamalarına benzer biçimde, VL kampanyasının başkanı ve yürütücülerinden biri olan İşçi Partili Gisela Stuart, Muhafazakâr Partili Londra Belediye Başkanı Boris Johnson ve Gove referandumdan yalnızca bir gün önce yayınladıkları ortak mesajda da aday ülkelerin üyeliklerine değinerek, Brexit yönünde oy verilmesi durumunda göç politikalarının kontrolünün geri kazanılabileceğini ifade etmişlerdir⁶⁰:

⁶⁰ VL. "Vote Leave for a Fairer Britain", (22.06.2016), Erişim Tarihi: Şubat 2, 2023, http://www.voteleavetakecontrol.org/vote_leave_for_a_fairer_britain.html.

Göç politikasının kontrolünü geri kazanacağız. Göç pek çok fayda sağlıyor ama demokratik kontrolümüzü kaybettik. Bu durum daha da tehlikelidir çünkü birliğe katılmak için sırada bekleyen beş ülke bulunmaktadır. Eğer ayrılma yönünde oy verirsek, insanları yaşadığı ülke temelinde ayırmayan daha adil ve puan temelli bir sistem sunabiliriz. Halk seçimlerde göç politikasını yeniden kontrol edebilir. Aşırılıkçılar etkisiz hale getirilir.

Yukarıdaki alıntıda, AB karşısında göç politikalarında kontrolü kaybetmek, BK açısından demokratik kontrolü kaybetmekle eş değer tutulmuştur. Bu anlamda, AB üyeliğinin demokratik değerleri aşındıran bir durum olarak sunulduğu görülmektedir. Gove, Johnson ve Stuart söz konusu kontrol kaybını “tehlikeli” olarak nitelendirmiş ve bu tehlikenin Türkiye'nin de içinde bulunduğu aday ülkelerin varlığını ön plana çıkartarak giderek daha fazla artacağı mesajını kamuoyuna iletmişler ve endişe duygusunu körüklemek istemişlerdir.

Alıntıda dikkat çeken bir ayrıntı, Gove'dan yapılan bir önceki alıntıya benzer bir biçimde AB'ye aday ülkelerin, üye olmak için “sırada bekleyen” ülkeler olarak betimlenmeleri; ancak tek tek isimlerine yer verilmeyerek “beş ülke” olarak adlandırılmalarıdır. Bu adlandırma, ülkelere sayılara indirgenerek bahsedilmesi bağlamında, aday ülkelerin söylemler aracılığıyla değersizleştirilmesine örnektir. Burada, Gove, Johnson ve Stuart'ın kamuoyunun dikkatini çekmek istedikleri nokta, AB'nin adaylık statüsü bulunan ülkeleri de içerecek şekilde genişlemesiyle birlikte AB vatandaşlarına tanınan serbest dolaşım hakkının bu ülkelere de tanınacağı ve “tehlike” yaratarak göç konusundaki kontrolü daha da zorlaştıracığıdır. Bu noktada, uslamlama stratejisine başvurularak, Brexit oyları meşrulaştırılmaya çalışılmış ve egemenlik, adalet ve tehlike-tehdit toposları bir arada kullanılmıştır. Brexit kararı alınması durumunda BK halkının kendi göç politikaları üzerinde söz söyleme hakkı elde edeceği, BK'ya özgü daha adil olan bir göç sistemi yaratılabileceği ve aşırılıkçıların etkisiz hale getirilebileceği yönündeki iddialar verilmesi istenilen Brexit oylarının dayanak noktasını oluşturmuştur.

VL çatısı altında ayrılma kampanyası yürüten isimlerin farklı zamanlarda yaptıkları bireysel ya da toplu açıklamalar göstermektedir ki, VL Türkiye'nin de içlerinde bulunduğu aday ülkelerin olası üyeliklerinden önce BK'nın AB üyeliğinden ayrılmasını AB'nin göç politikalarını güvenlik açığına yol açan politikalar olarak sunarak ve sorunsallaştırarak meşrulaştırmaya çalışmıştır.

B. Ekonomi ve Kamu Hizmetleri Üzerinde Baskı Yaratan Bir Avrupa Birliği

1. UKIP

Ayrılma yanlısı kampanya yürüten UKIP referandumuna giden süreçte göçü yalnızca AB üyelerinden gelen göç bağlamında değil AB'ye adaylık statüsü bulunan ülkelerin olası üyelikleri bağlamında da gündeme taşımıştır. Bu çerçevede, Türkiye'nin AB üyeliği UKIP'in söylemlerinde geniş yer elde etmiştir. Parti lideri Farage Express Gazetesi'nde yayınlanan bir yazısında, "Türkiye (...) yakın gelecekte AB'ye katılmayı umduğundan, AB'de kalmayı oylamamız durumunda, BK'ya göç seviyesi daha artacaktır" ifadelerine yer vermiştir⁶¹. Farage'ın Türkiye'nin AB üyeliğini, BK'ya gelen göçteki artışla ilişkilendirmesi, onun BK'nın AB üyeliğini aday ülkelerden gelecek göç bağlamında sorunsallaştırmaya çalıştığının önemli bir göstergesidir.

Farage, Express Gazetesi'nde yayınlanan bir diğer yazısında ise, Cameron'un Türkiye'nin AB üyeliğine verdiği desteği konu edinmiş ve sunları söylemiştir⁶²:

AB içerisinde kalırsak Türkiye'nin 2025 yılına kadar AB'ye üye olacağı konusunda aklımda hiçbir şüphe yok. Bu halihazırda kırılma noktasında bir alt yapıya sahip olan ülkemiz için tamamen yanlış olur. Bunun ne anlama geldiğini bir düşünün: net göç daha da yüksek olabilir, belki yılda net 400 bine hatta her yıl yarım milyona kadar çıkabilir (...) AB içinde bir gelecek, nüfusumuzun tamamen kontrolden çıkması ve kontrol dışı bir oranda daha da hızlı artması anlamına gelir. Bu AB yerinde sayan bir AB değil. Onun gücü artıyor, boyutu genişliyor ve Avrupa Birleşik Devletleri olmaya kararlı.

⁶¹ Nigel Farage, "Britain must leave the EU and control own borders, says Nigel Farage", *Express*, Son Güncelleme: Şubat 11, 2016, Erişim Tarihi: Nisan 7, 2021, <https://www.express.co.uk/comment/expresscomment/643337/Britain-leave-EU-control-borders-Nigel-Farage>.

⁶² Nigel Farage, "NIGEL FARAGE: Why we must vote LEAVE in the EU referendum", *Express*, Son Güncelleme: Haziran 21, 2016, Erişim Tarihi: Mart 26, 2021, <https://www.express.co.uk/comment/expresscomment/681776/nigel-farage-eu-referendum-brexit-vote-leave-independence-ukip>.

Yukarıdaki alıntıda, Türkiye’nin olası üyeliğinin BK üzerindeki etkilerine değinildiği ve bu çerçevede Brexit kararının kamuoyunun gözünde meşrulaştırılmaya çalışıldığı açıkça görülmektedir. Alıntıda, Türkiye’nin AB üyeliği için tarih verilmiş ve ülkenin “2025 yılına kadar” AB üyesi olacağı gerçekleşmesinden şüphe duyulmayan durum olarak sunulmuş ve halk tarafından doğal bir şekilde kabul edilmesi beklenilmiştir. Alıntıda, ayrıca, BK alt yapısının yükleme stratejileri kapsamında “kırılma noktasında” olmakla nitelendirildiği görülmektedir. Yükleme stratejisinin kullanılması vasıtasıyla, Türk vatandaşları özelinde, aday ülkelerin üyeliği durumunda BK’nın alacağı göç, BK alt yapısını zora sokacak bir durum olarak sunulmuştur. Bu anlamda, söylemsel stratejilerden uslamlama stratejilerine başvurulmuş ve yük toposu kullanılmıştır. Böylelikle AB, Türkiye’nin olası AB üyeliği aracılığıyla dışsallaştırılmıştır⁶³. İlâveten, BK alt yapısının “kırılma noktasında” olmakla nitelendirilmesi daha önce Haziran 2016’da UKIP tarafından yayımlanan “Kırılma Noktası” isimli postere bir atıf olarak düşünülebilir. Bu anlamda, Farage’ın bu yazısının bir metinlerarasılık örneği niteliğinde olduğunu belirtmek gerekir⁶⁴.

Bu alıntıda, Brexit kararını meşrulaştırmak için kullanılan bir diğer topos ise, sayı toposu olmuştur. Sayı toposu, aday ülkeler içerisinde en kalabalık nüfusa sahip Türkiye’nin üyeliği durumunda, BK’ya gelen göçün kontrolsüz bir şekilde artacağı iddiasının dayanak noktasını oluşturmuştur ve halk arasında zaten mevcut olan endişe duygusunu yaygınlaştırmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca, Türkiye’nin AB’ye üyeliğinin BK açısından “yanlış” olacağına dair vurgu da “tamamen” ifadesinin kullanımıyla yoğunlaştırılarak, AB’nin söylemsel olarak dışsallaştırılmasını sağlamıştır.

Alıntıda dikkat çeken bir diğer detay, aday ülkelerin olası üyelikleri kapsamında genişleyen bir federal yapılanmaya karşı vurgudur. Öyle ki, AB güçlenen ve genişleyen bir yapılanma olarak nitelendirilmiş ve ima yollu stratejiler kapsamında “Avrupa Birleşik Devletleri” olma yolunda olarak sunulmuştur. Daha önce de belirtildiği üzere, Avrupa Birleşik Devletleri fikri Churchill tarafından ortaya atılmış olsa da BK daha ilk aşamalarından itibaren bütünleşme sürecinin dışında kalmayı tercih etmiştir. BK ilerleyen süreçte AB’ye katılmış olsa da bütünleşme karşısında şüpheli bir tutum benimsemiş ve AB’nin federal bir görünüme kavuşmasına daima karşı olmuştur. Nitekim, federal bir siyasi yapılanma AB üyelerinin egemenlik

⁶³ Sepli, 198.

⁶⁴ Sepli, 198.

yetkilerini kendisinde toplaması bağlamında ulus-devletlerin egemenliğinin aşınması anlamına gelmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, AB'nin Avrupa Birleşik Devletleri olabileceği yönündeki mesaj, onun federal bir devlet görünümüne bürünmesi karşısında duyulan endişeyi gözler önüne sermektedir.

Farage, bir başka konuşmasında ise AB'yi ve mevcut göç politikalarını Türkiye'nin üyelik ihtimali çerçevesinde şu sözlerle eleştirmiştir⁶⁵:

AB içerisinde sınırlarımızı kontrol etmek yalnızca zor değil, imkansızdır (...) Yirmi yedi AB ülkesinden 500 milyon insana açık kapımız var ve net göçün her yıl düzenli olarak 300 binin üzerinde olduğunu görüyoruz; bu hükümetin göçü on binlere indirme hedefinin çok üzerinde (...) Türkiye'nin bu hükümet tarafından AB üyesi olması için desteklenmesi ve aslında teşvik edilmesiyle mevcut göç seviyeleri daha da yükselebilir (...) eğer 23 Haziran'da AB'de kalma yönünde oy verirse sınırlarımızı asla kontrol edemeyiz; ancak ayrılma yönünde oy vermek bize kontrolü geri verecektir.

Yukarıdaki alıntıda, AB üyeliği dolayısıyla göç konusundaki yetkili üst otoritenin AB olması bağlamında, ulusal sınırların kontrolünün zor olmanın da ötesinde “imkânsız” olduğu vurgulanmıştır. İmkânsız ifadesi, söylemsel stratejiler kapsamında kullanılan abartılı ifadelerle örnek oluşturmanın yanı sıra, AB göç politikalarını ve dolayısıyla AB üyeliğini sorunsallaştırma işlevi görmüştür. Farage bu anlatısında kapı metaforundan faydalanmış ve AB'nin benimsediği politikalar dolayısıyla BK'nın ulusal sınırlarını AB vatandaşlarına açık olan bir “kapı” olarak adlandırmıştır. Kapı metaforu buradaki kullanımıyla, BK'nın AB göçünden korunması gereken, belirli sınırlara sahip bir alan olarak sunulmasına aracılık etmiştir. AB üyeliği ise, benimsenen göç politikaları dolayısıyla sınırların “açık kapı” haline gelmesine neden olduğu iddiasıyla sorunsallaştırılmıştır.

Alıntıda Türkiye'nin üyeliği üzerine gerçekleşen pek çok tartışmada olduğu gibi sayı toposundan yararlanılmıştır. Sayı toposu aracılığıyla AB'ye üye ülkelerin vatandaşı olan ve AB sınırları içerisinde serbest dolaşım

⁶⁵ UKIP, “It's not just difficult to control our borders within the EU, it's impossible”, (24.04.2016), Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021, https://web.archive.org/web/20160628171947/http://www.ukip.org/it_s_not_just_difficult_to_control_our_borders_within_the_eu_it_s_impossible.

hakından faydalanabilecek kişi sayısına yer verilen bu alıntıda, ayrıca, otorite toposuna kullanılmış ve her yıl BK'ya gelen net göçe ilişkin veriler de aktarılarak hükümet tarafından üyeliği desteklenen Türkiye'nin de üye olacağı AB'den ayrılma kararı meşrulaştırılmak istenilmiştir. Dahası, otorite toposu aracılığıyla, BK'ya gelen net göçün hükümetin hedeflediğinin çok üzerinde olduğu ortaya koyularak, göç karşıtlığından hareketle AB karşıtı söylem yeniden üretilmiştir. 2010 yılında iktidara gelen Muhafazakâr Parti önderliğindeki yönetim net göçü yılda 100 bin kişinin altına düşüreceği vaadinde bulursa da bu hedefini gerçekleştirme konusunda ciddi bir ilerleme kaydedememiş ve hatta gerçeklikten uzak kalmıştır. Bu da, referandum kampanyası sırasında ayrılma kampanyası yürüten aktörlerin göçün azaltılması hedefine ulaşılabilmesi için AB'den ayrılmanın gerekli olduğunu savunması sonucunu doğurmuştur. Bu bakımdan, UKIP'in AB ülkelerinden artan göç oranlarının halkın göç konusundaki endişelerini arttıracığı kabulüyle hareket ettiğini söylemek mümkündür. Alıntıda ayrıca, AB referandumunu “23 Haziran” olarak adlandırılarak referandum tarihine dikkat çekilmiş ve Brexit oyları sınırların kontrolünü geri kazanma iddiasına dayandırılmıştır.

Yaptığı açıklamalarda Türkiye'nin AB üyeliğine özel olarak yer veren UKIP Göç Sözcüsü Steven Woolfe da AB'nin açık kapı politikasını gündeme taşımış ve Türkiye'nin olası AB üyeliğini bu çerçevede ele alan isimlerden biri olmuştur⁶⁶:

Bu ölçekteki kitlesel göç, kamu hizmetlerimiz üzerinde tarifsiz bir baskı oluşturuyor (...) sayıları kontrol edebilme becerisine sahip olmamız gerekiyor (...) [AB'de] kalma yönünde bir oy, BK'nın AB'deki 500 milyon kişiye açık sınıra sahip olmaya devam edeceği ve AB'nin nihayetinde üye olarak istediği Türkiye, Sırbistan, Bosna ve Ukrayna gibi ülkelerden 200 milyon kişinin daha geleceği anlamına gelmektedir.

Bu alıntıda, Woolfe'un Türkiye'nin de üyesi olacağı AB'nin vatandaşı olan kişilerin BK'ya göçüne karşı endişelerini dile getirdiği görülmektedir. Woolfe, anlatısında baskı metaforuna yer vererek, kontrolün geri

⁶⁶ UKIP, “True EU immigration figure 250,000 a year higher than first thought”, (12.05.2016), Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021, https://web.archive.org/web/20160628171220/http://www.ukip.org/true_eu_immigration_figure_250_000_a_year_higher_than_first_thought.

kazanılması gerektiği argümanını kamuoyunun gözünde geçerli kılmaya çalışmıştır. Konteyner metaforlardan biri olan baskı metaforu, BK'nın sunduğu kamu hizmetlerini belirli bir kapasiteye sahip olarak sunmanın yanı sıra, göçün BK kamu hizmetleri üzerinde yarattığı baskıyı tarif etmek amacıyla kullanılmıştır. Woolfe, ayrıca, sayı toposuna başvurarak, AB üyeliğinin devam etmesi durumunda mevcut AB vatandaşlarının göçüne ek olarak, Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu ülkelerin üyelikleri sonucunda BK'ya göç eden kişi sayısının 700 milyon kişiyi aşacağını iddia ederken halk arasında bir endişe ortamı yaratmak istemiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Farage ve Woolfe'un açıklamalarının paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür. UKIP'in yürüttüğü kampanyaya destek veren bu iki aktör de BK'ya AB ülkelerinden gelen göçün Türkiye'nin de üye olması durumunda daha da artacağını ileri sürerek halk arasındaki endişe duygusunu arttırmak istemişler ve Brexit'e giden yola zemin hazırlamaya çalışmışlardır.

2. Vote Leave

VL ve yürüttüğü ayrılma yanlısı kampanyaya destek veren isimler de Türkiye'nin AB üyeliği bağlamında argümanlar geliştirerek Brexit kararını meşrulaştırmaya çalışmışlar ve Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda BK'ya gelecek olan göçün düzeyinde artış yaşanacağı ve bu bağlamda AB üyeliğinden kaynaklı olarak BK ekonomisi ve kamu hizmetleri üzerinde baskı hissedileceği mesajını kamuoyuna iletmek istemişlerdir.

Gove, Johnson ve Stuart, dönemin BK Başbakanı ve Dışişleri Bakanına yazdıkları mektupta Türkiye'nin AB üyeliği konusunda seçmenlerin aydınlatılmasını talep etmişlerdir. Referanduma giden süreçte AB'de kalma yönünde kampanya yürüten grupların bazılarının “Türkiye'nin AB üyeliği 3000 yılına kadar olmayacak”; bazılarının ise “Türkiye'nin üyeliği ihtimal dahilinde değil” gibi argümanlarla kamuoyunu üyeliğin devamından yana ikna etmeye çalıştıklarını ifade eden Gove, Johnson ve Stuart, bu gibi argümanların BK hükümetinin ve AB'nin resmi politikalarıyla çatıştığını ifade etmişlerdir. Öyle ki, gerek BK hükümeti gerekse AB Türkiye'nin üyeliğini destekler konumdadır. Hatta BK hükümeti “Türkiye'nin üyeliğinin mümkün olan en güçlü savunucusudur”⁶⁷. Gove, Johnson ve Stuart'ın

⁶⁷ VL, “Letter to the Prime Minister and Foreign Secretary - Getting the facts clear on Turkey”, (16.06.2016), Erişim Tarihi: Ocak 27, 2023,

mektubunda yer alan ifadelerle göre, BK hükümeti, “Türkiye’nin üyeliğinin BK’yı ‘daha güvenli’ ve ‘daha zengin’” hale getireceği iddiasından hareketle AB üyeliğinin devamından yana tutum benimsemektedir. Mektupta, AB’nin Türkiye’nin üyeliğine yönelik politikalarıyla ilgili olarak ise, AB ve Türkiye arasında Mart 2016’da varılan anlaşmaya referansla, AB’nin Türkiye’nin katılım sürecini “yeniden canlandırma” konusunda adımlar attığı vurgulanmış ve şu ifadelerle yer verilmiştir⁶⁸:

Hem AB’nin hem de BK’nın Türkiye’nin AB’ye katılımını kolaylaştırmak için milyarlarca dolar ödediği bir gerçek. AB, Arnavutluk, Karadağ, Makedonya, Sırbistan ve Türkiye’ye, AB’ye katılmaları için 17,7 milyar Euro ödüyor. BK bu beş ülkeye katılmaları için yaklaşık 1,8 milyar sterlin ödüyor (...) *Türkiye’nin AB’ye katılımını ve katılım müzakerelerinin devam etmesini veto etmek ve bu yıl için planlanan vizesiz seyahatin Türkiye’ye kadar genişletilmesini durdurmak hükümet politikaları arasında mı? Eğer hükümet bu garantiyi vermezse, halk, Türkiye ile ortak sınırlara sahip olmaktan kaçınmanın tek yolunun 23 Haziran’da ayrılma oyu vermek ve kontrolü geri kazanmak olduğu yönündeki makul sonuca varacaktır.*

Türkiye’nin de aralarında bulunduğu AB’ye aday ülkelerin AB’ye ve BK’ya maliyeti konusunun işlendiği bu alıntıda, AB’nin Türkiye’nin üyeliğini hızlandıracak adımlar attığı ve BK hükümetinin de Türkiye’nin üyeliğini destekler yönde tutum benimsediği vurgulanmış ve buna karşı bir tutum geliştirilmiştir. Alıntıda, aday ülkelerin üyeliklerinin gerek AB gerekse BK tarafından desteklendiği bu ülkelere yapılan maddi destek aracılığıyla belgelenerek, BK hükümetinin Türkiye’nin AB üyeliğiyle ilgili olarak yakın gelecekte bu üyeliğin mümkün olmadığı yönündeki söylemleri yanlışlanmak istenilmiştir. Uslamlama stratejileri kapsamında otorite ve maliyet toposlarına başvurularak, aday ülkelerin daha üyelikleri öncesinde dahi gerek AB’ye gerekse BK’ya belirli bir maliyeti olduğu vurgusu yapılmıştır. Otorite toposunun kullanılmasıyla, AB ve BK tarafından aday ülkelere ödenen miktarlar bir “gerçek” olarak sunulmuş, AB ve BK’nın aday ülkelere yaptığı ödemeler bilgisine yer verilmiştir. Böylelikle, durumun ciddiyetine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Maliyet toposu aracılığıyla ise,

http://www.voteleavetakecontrol.org/letter_to_the_prime_minister_and_foreign_secretary_getting_the_facts_clear_on_turkey.html

⁶⁸ Ibid.

söz konusu maliyetin BK'nın AB üyeliğinin devam etmesi durumunda daha da artacağı algısı yaratılmak istenilmiştir.

Alıntıda, ayrıca, egemenlik toposuna başvurulmuş ve BK hükümetinin Türkiye'nin üyeliğine ilişkin tutumunda daha açık olması gerektiği vurgulanmıştır. Hatta, hükümetinin Türkiye'nin üyeliğine ilişkin tutumuna açıklık getirmesi bakımından bazı sorulara yer verilmiş ve bu sorular italik olarak yazılarak özellikle vurgulanmıştır. Hükümetin Türkiye'ye ilişkin tutumunda gerekli güvenceyi vermemesi durumunda, Brexit oyu vermek "kontrolü geri kazanmanın" tek ve makul yolu olarak sunulmuştur. Söylemsel stratejiler kullanılarak, Brexit oyunun "tek" ve "makul" gibi pozitif anlam taşıyan etiket kelimelerle nitelendirilmesi, ayrılma kararının en doğru seçenek olarak takdim edilmesini sağlamıştır. Alıntıda, ilaveten, AB referandumunun "23 Haziran" olarak adlandırıldığı da dikkat çekmektedir.

Referandum yaklaşırken, Nisan 2016'da ilkokul öğrencilerinin yerleştirme sonuçları açıklanmadan hemen önce göç konusundaki artan endişelerin de etkisiyle İngiliz öğrencilerin ilk tercihlerinde yer alan okullara yerleşemeyeceğine dair oluşan algı, AB göç sistemine yöneltilen eleştirileri arttırmıştır. VL kampanyasına destek veren Muhafazakâr Partili İstihdam Bakanı Piriti Patel de aday ülkelerin olası üyeliklerini bu çerçevede değerlendirmiş ve Brexit yönünde verilecek oyların bir gerekçesi olarak sunmuştur⁶⁹:

İlkokul yerleştirmelerinin yetersizliği kontrolsüz göçün kamu hizmetlerimiz üzerinde nasıl sürdürülemez baskı yarattığının başka bir göstergesidir (...) Gerçek şu ki, AB üyesi kaldığımız sürece bu ülkeye gelen kişi sayılarını tamamen kontrol edemiyoruz ve AB'ye katılmak için sırada olan beş diğer ülkeyle-Arnavutluk, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye-birlikte problem daha da kötüye gidecek (...) Eğer ayrılma oyu verirsek (...) her hafta AB'ye gönderdiğimiz 350 milyon sterlinin kontrolünü geri kazanabilir ve bu parayı hayati ve kıymetli kamu hizmetlerimize yeniden yatırabiliriz.

Yukarıdaki alıntıda da ayrılma yanlısı diğer Avrupa şüpheli söylemlerde olduğu gibi aday ülkelerin olası üyelikleri BK'ya gelecek olan

⁶⁹ VL, "Priti Patel: Uncontrolled migration is putting unsustainable pressures on our public services", (18.04.2016), Erişim Tarihi: Şubat 22, 2021, http://www.voteleavetakecontrol.org/_priti_patel_the_shortage_of_primary_school_places_is_yet_another_example_of_how_uncontrolled_migration_is_putting_unsustainable_pressures_on_our_public_services.html.

göç çerçevesinde ele alınmıştır. Alıntıda ilk dikkat çeken, baskı metaforunun kullanımınıdır. Anlatısında yük toposuna başvuran Patel, yükleme stratejisinden yararlanarak “kontROLSÜZ” olarak nitelendirdiği göçten kaynaklanan baskıyı “sürdürülemez” olarak betimlemiş ve AB üyeliğinin devam etmesi durumunda göçün kamu hizmetleri üzerinde yaratacağı negatif etkilere dikkat çekerek halkı Brexit kararı vermeye ikna etmek istemiştir. Bu noktada, “kontROLSÜZ” yükleme stratejisine VL kampanyası başta olmak üzere diğer ayrılma yanlılarının söylemlerinde de AB kaynaklı göçü nitelemek için sıkça başvurduğu tespit edilmiştir.

Alıntıda, daha önce farklı örneklerde de görüldüğü gibi, AB’ye aday ülkeler, isimlerine yer verilmekle birlikte, “beş diğer ülke” olarak adlandırılmış ve “AB’ye katılmak için sırada” olarak betimlemiştir. Burada özellikle belirtilmesi gereken, aday ülkelerin üyelikleri üzerine gerçekleşen bazı tartışmalar sırasında, Balkan ülkelerinden ziyade Türkiye’ye özel olarak vurgu yapıldığıdır⁷⁰. VL’nin yanı sıra UKIP’in söylemlerinde de tespit edilen bu tip örnekler, göçün kamu hizmetleri üzerinde yaratacağı baskılara her fırsata değinen ayrılma yanlısı aktörlerin aday ülkeler arasında en kalabalık nüfusa sahip Türkiye’nin üyeliğini gündeme taşıyarak söylemler aracılığıyla inşa etmeye çalıştıkları endişe duygusunu somutlaştırma girişimini ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki alıntıda dikkat çeken bir diğer detay ise, Brexit kararının maliyet ve toplumsal fayda toposları aracılığıyla meşrulaştırılmaya çalışılmış olmasıdır. Öyle ki, ayrılma oyu verilmesi durumunda, her hafta AB’ye gönderildiği iddia edilen paranın kontrolünün geri kazanılarak, yükleme stratejisi kapsamında “hayati” ve “kıymetli” olarak nitelendirilen kamu hizmetlerine yatırılacağı iddiası, VL’in Türkiye’nin de aralarında bulunduğu ülkelerden gelen göçün ekonomik ve toplumsal sonuçlarına dikkat çekme amacını ortaya koymaktadır. Ayrıca, VL’in Brexit kararını meşrulaştırmak için ekonomi konusunda ürettiği söylemlerin belkemiği niteliğinde sayılabilecek olan 350 milyon sterlinin AB’ye gönderilmeyip BK’nın çıkarları doğrultusunda harcanabileceği iddiasının aday ülkelerin olası üyelikleri çerçevesinde yeniden üretilmesi söylemlerarasılığa bir örnektir ve göç karşıtı söylemin ekonomi konusunda üretilen söylemlerden etkilenecek geliştiğini ortaya koymaktadır⁷¹.

⁷⁰ Bkz. VL, “Why Vote Leave”, (t.y.), Erişim Tarihi: Şubat 23, 2021, http://www.voteleavetakecontrol.org/why_vote_leave.html.

⁷¹ Sepli, 190.

Sonuç

Bu çalışmada, BK’da ayrılma yönünde yürütülen AB referandum kampanyası incelenmiştir. Bu kapsamda, sert Avrupa şüphecisi aktörler olan VL ve UKIP’in değindiği söylem konularından biri olan “Türkiye’nin AB üyeliği” hakkında ürettikleri söylemler analiz edilmiş ve bu söylemler aracılığıyla Brexit kararını kamuoyunun gözünde nasıl meşrulaştırmaya ve doğrulamaya çalıştıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Avrupa tarihsel süreçte, “öteki” olarak tanımladığı medeniyetler karşısında, özellikle Doğu medeniyeti karşısında, “biz”in dayandığı üst kimlik olarak ortaya çıkan “Avrupalılık” etrafında birleşmiş ve hâkim Avrupa anlatısı kendisinden farklı olanı hakir görme eğiliminde olmuştur⁷². Bu bakımdan, BK’da AB referandum kampanyası sırasında gözlemlenen durum, BK ve Avrupa kıtasındaki ülkeler arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Ayrılma kampanyası sırasında BK, gerek AB özelinde Avrupa’yı gerekse Avrupa’nın ötekisi konumundaki Doğu medeniyetini ve Türkiye’yi “öteki” olarak inşa etmiştir. AB ve Türkiye öteki olarak inşa edilerek marjinalleştirilip uzak durulması gereken gruplar olarak sunulurken, biz grubu içerisindeki birlik duygusu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bulguları ışığında, VL ve UKIP’in Türkiye’nin üyeliğini Brexit hedefi doğrultusunda bir propaganda aracı olarak kullandıklarını söylemek mümkündür. VL ve UKIP, Türkiye’nin üyeliğine ilişkin benimsedikleri söylemler aracılığıyla, Türkiye’yi ve Türk vatandaşlarını bilinçli bir şekilde ötekileştirmişler ve Türkiye’nin de yakın gelecekte üye olma ihtimali bulunan AB’yi sorunsallaştırmışlardır. Böylelikle, BK halkının hafızalarında tarihsel olarak yer etmiş olan Avrupa şüpheciliği yeniden üretilmiştir. Öyle ki, Türkiye ve üyesi olduğu bir AB, BK’nın negatif ötekisi olarak inşa edilmiş ve AB üyeliği negatif bir durum olarak sunulurken, Brexit kararı meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. VL ve UKIP, Brexit kararını meşrulaştırma amacı doğrultusunda Türkiye’nin üyeliğine ilişkin benimsedikleri Avrupa şüpheci söylemler vasıtasıyla iki negatif AB temsili inşa etmişlerdir. Bu temsiller: “güvenlik açığı yaratan bir AB” ve “ekonomi ve kamu hizmetleri üzerinde baskı yaratan bir AB”dir.

⁷² Büşra Avşar ve Ayça Ferda Kansu, “Benzerlikler ve Farklılıklar Işığında Avrupalılığın Psikopolitiği”, içinde *Travmaların Gölgesinde: Politik Psikoloji*, ed. Deniz Ülke Arıboğan, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2020), 305-313.

İnşa edilen her iki AB temsilinde de göç konusu ön planda olmakla birlikte, AB'nin ve onun benimsediği göç sisteminin eleştirildiği tespit edilmiştir. Göç, her iki temsilde de sınırların geçirgenliği bağlamında ele alınmış ve AB üyeliğinin BK sınırlarını göçe açık hale getirdiği vurgusu yoğun olarak işlenmiştir. Bu bakımdan, ayrılma yanlısı aktörlerin, göçe ilişkin endişeleri zaten oldukça önemli düzeyde olan halkın mevcut endişelerini söylemleri aracılığıyla körüklemeye çalıştıkları söylenebilir. Nitekim, toplumun farklı kesimleri tarafından ülkenin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri olarak görülmesi bağlamında göç, ideolojinin de ötesinde toplumun farklı kesimlerini bir araya getiren bir konu niteliğindedir⁷³. Öte yandan, göç konusunun toplumun farklı kesimlerini birleştirici bir güce sahip olmasının yanında; sınırların geçirgenliği bakımından değerlendirildiğinde ayrıştırıcı etki doğurabildiği de unutulmamalıdır. Arıboğan'ında belirttiği gibi, bir devletin varoşunun gereği olarak ortaya çıkan sınırlar, sınırların dışında kalan ötekini tanımlamayı gerekli kılmaktadır⁷⁴. Bu anlamda, göç konusu çerçevesinde referandum gündemine getirilen ve BK'nın ötekisi olarak sunulan Türkiye'nin AB üyeliği, sınırların artan önemine yapılan vurgu bağlamında ulus-devletin etkinliğini yeniden arttırmak amacıyla araçsallaştırılarak Brexit idealine hizmet etmiştir.

Güvenlik açığına yol açan bir AB temsili incelendiğinde, Türkiye'nin AB üyeliğinin, genel olarak, AB'nin benimsediği göç, sığınma ve sınır politikaları çerçevesinde değerlendirildiği ve güvenlik, sınır güvenliği ve terörizm gibi mikro söylem konularıyla ilişkili olarak ele alındığı görülmektedir. Güvenlik açığına yol açan bir AB temsiline gerek VL gerekse UKIP'in söylemlerinde rastlanmakla birlikte, bu temsilin VL'ye kıyasla UKIP'in söylemlerinde daha geniş yer tuttuğu belirlenmiştir.

Ekonomi ve kamu hizmetleri üzerinde baskı yaratan bir AB temsilinde ise, Türkiye'nin olası üyeliği AB vatandaşlarına tanınan serbest dolaşım hakkı bağlamında ele alınmış ve sağlık, eğitim sistemi vb. gibi mikro söylem konularıyla ilişkili olarak söylemler üretilmiştir. Bu temsilde, konteyner metaforların kullanımı özellikle dikkat çekmektedir. Konteyner metaforlar,

⁷³ Matthew Goodwin ve Caitlin Milazzo, "Taking back control? Investigating the role of immigration in the 2016 vote for Brexit", *The British Journal of Politics and International Relations*, Special Issue Article, (2017):13, Erişim Tarihi: Mart 20, 2021, doi:10.1177/1369148117710799.

⁷⁴ Deniz Ülke Arıboğan, *Duvar: Tarih Geri Dönüyor*, 1. Baskı, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017), 35.

BK'nın sunduğu kamu hizmetlerini belirli bir kapasiteye sahip olarak sunmanın yanı sıra, göçün BK kamu hizmetleri üzerindeki negatif etkilerini tarif etmek amacıyla kullanılmıştır.

Avşar ve Kansu'nun da ifade ettiği gibi “AB savaşı sona erdirmek için farklılıkların bir arada yaşaması amacını güderken; göçmen, Türk, Müslüman nüfusuna karşı siyasi ve toplumsal söylemlerde aynı çizgide değildir”⁷⁵. Bu durum, BK'daki ayrılma yanlısı aktörlerin Türkiye'nin üyeliğine ilişkin söylemlerinde de belirgin bir biçimde gözlemlenmiştir. Keza VL ve UKIP'in Türkiye'nin AB üyeliği hakkında ürettikleri söylemlerin sert Avrupa şüpheli öğelerin yanı sıra, göç-göçmen karşıtı, Türk karşıtı ve İslam karşıtı öğeleri de barındırdığı tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Anderson, Christopher J. ve Reichert, M.Shawn. “Economic Benefits and Support for Membership in the E.U.: A Cross-National Analysis”, *Journal of Public Policy* 15, no 3 (1995): 231-249.
- Arıboğan, Deniz Ülke. *Duvar: Tarih Geri Dönüyor*, 1. Baskı, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.
- Avşar, Büşra ve Kansu, Ayça Ferda. “Benzerlikler ve Farklılıklar Işığında Avrupalılığın Psikopolitiği”, içinde *Travmaların Gölgesinde: Politik Psikoloji*, editör Deniz Ülke Arıboğan, 229-327, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2020.
- Aydın-Düzgıt, Senem. “Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi”, *Uluslararası İlişkiler* 8, no 29 (2011): 49-70.
- Aydın-Düzgıt, Senem. “Avrupa Birliği Kurumlarının Türkiye Söylemlerinde Bir Güvenlik Topluluğu Olarak Avrupa”, *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* 23, no 2 (2015): 99-112.
- Aydın-Düzgıt, Senem ve Rumelili, Bahar. “Discourse Analysis: Strengths and Shortcomings”, *All Azimuth* 8, no 2 (2019): 284-305.
- Balcı, Ali. “Diskors ve Pratik Olarak Dış Politika”, *Uluslararası İlişkiler* 4, no 15 (2007): 67-87.
- Becker, Sascha O., Fetzer, Thiemo ve Noyy, Dennis. “Who Voted For Brexit? A Comprehensive District-Level Analysis”, *Centre For Economic Performance Discussion Paper No 1480*, (2017): 1-62.

⁷⁵ Avşar ve Kansu, 300.

- Cameron, David. "EU Speech at Bloomberg", *GOV.UK*, (23.01.2013), Erişim Tarihi: Kasım 18, 2022, <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg>.
- Carreras, Miguel, Irepoglu Carreras, Yasemin ve Bowler, Shaun. "Long-Term Economic Distress, Cultural Backlash, And Support For Brexit", *Comparative Political Studies*, (2019): 1–29, doi:10.1177/0010414019830714.
- Churchill, Winston. "Churchill's Speech in Zurich", *Churchill in Zurich*, (19.09.1946), Erişim Tarihi: Haziran 24, 2020, <https://www.churchill-in-zurich.ch/en/churchill/en-churchills-zurich-rede/>.
- Connelly, Rana İzci. "Avrupa Şüphesizliği ve Türkiye: Nasıl Bir Avrupa?", *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* 23, no 2 (2015): 59-77.
- Dennison, James ve Geddes, Andrew. "Brexit and the Perils of 'Europeanised' Migration", *Journal of European Public Policy* 25, no 8 (2018): 1-17, Erişim Tarihi: Mart 20, 2022, doi:10.1080/13501763.2018.1467953.
- European Commission. "European Commission opens way for decision by June on visa-free travel for citizens of Turkey", (04.05.2016), Erişim Tarihi: Ocak 20, 2023 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_1622.
- European Council. "European Council, 18-19 February 2016", (19.02.2016), Erişim Tarihi: Eylül 24, 2021, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/02/18-19/>.
- Farage, Nigel. "Britain must leave the EU and control own borders, says Nigel Farage", *Express*, Son Güncelleme: Şubat 11, 2016, Erişim Tarihi: Nisan 7, 2021, <https://www.express.co.uk/comment/expresscomment/643337/Britain-leave-EU-control-borders-Nigel-Farage>.
- Farage, Nigel. "Debates-Preparation of the European Council meeting of 17 and 18 March 2016 and outcome of the EU-Turkey summit (debate)", *European Parliament*, (09.03.2016), Erişim Tarihi: Nisan 2, 2021, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-8-2016-03-09-INT-3-038-0000_EN.html.
- Farage, Nigel. "NIGEL FARAGE: Why we must vote LEAVE in the EU referendum", *Express*, Son Güncelleme Haziran 21, 2016, Erişim Tarihi: Mart 26, 2021, <https://www.express.co.uk/comment/expresscomment/681776/nigel-farage-eu-referendum-brexit-vote-leave-independence-ukip>.
- Fitzgibbon, John. "Citizens against Europe? Civil Society and Eurosceptic Protest in Ireland, the United Kingdom and Denmark", *Journal of Common Market Studies* 51, no 1 (2007): 105-121, doi:10.1111/j.1468-5965.2012.02302.x.
- Flood, Christopher ve Usherwood, Simon. "Positions, Dispositions, Transitions: A model of Group Alignment on EU Integration" (55th Annual Conference of the Political Studies Association'da sunulan tebliğ, University of Leeds, Nisan 5-7,

- 2005), Erişim Tarihi: Mart 30, 2022, <https://www.researchgate.net/publication/228490382>.
- Gabel, Matthew ve Palmer, Harvey D. "Understanding Variation in Public Support for European Integration", *European Journal of Social Science* 27 no 1 (1995): 3-19.
- Goodwin, Matthew J. ve Heath, Oliver. "The 2016 Referendum, Brexit and the Left Behind: An Aggregate-Level Analysis of the Result", *The Political Quarterly*, (2016): 1-10.
- Goodwin, Matthew ve Milazzo, Caitlin. "Taking back control? Investigating the role of immigration in the 2016 vote for Brexit", *The British Journal of Politics and International Relations*, Special Issue Article, (2017): 1-15, Erişim Tarihi: Mart 20, 2021, doi: 10.1177/1369148117710799.
- Hall, Peter. "The Roots of Brexit: 1992, 2004, and the European Union Expansion", *Foreign Affairs*, (28.06.2016), Erişim Tarihi: Ocak 21, 2023, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-kingdom/2016-06-28/roots-brexit>.
- Hobolt, Sara B. "The Brexit vote: a divided nation, a divided continent", *Journal of European Public Policy* 23, no 9 (2016): 1259-1277, doi:10.1080/13501763.2016.1225785.
- Hobolt, Sara B. ve de Vries, Catherine E. "Public Support for European Integration", *The Annual Review of Political Science* 19, (2016): 413-432, Erişim Tarihi: Ekim 7, 2021, doi: 10.1146/annurev-polisci-042214-044157.
- Hooghe, Liesbet. "What Drives Euroscepticism? Party-Public Cueing, Ideology and Strategic Opportunity", *European Union Politics* 8, no 1(2007): 5-12, doi:10.1177/1465116507073283.
- Hooghe, Liesbet ve Marks, Gary. "Calculation, Community and Cues: Public Opinion on European Integration", *European Union Politics* 6, no 4 (2005): 419-443, doi:10.1177/1465116505057816.
- Hooghe, Liesbet ve Marks, Gary. "Sources of Euroscepticism", *Acta Politica* 42, (2007): 119-127, doi:10.1057/palgrave.ap.5500192.
- Hooghe, Liesbet ve Marks, Gary. "A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus", *British Journal of Political Science* 39, no 1(2009): 1-23, Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021, doi:10.1017/S0007123408000409.
- Hopkin, Jonathan. "When Polanyi Met Farage: Market Fundamentalism, Economic Nationalism, And Britain's Exit From The European Union", *The British Journal Of Politics And International Relations*, Special Issue Article, (2017): 1-14.

- Ipsos MORI, “Concern about immigration rises as EU vote approaches”, (23.06.2016), Erişim Tarihi: Mayıs 26, 2023, <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/concern-about-immigration-rises-eu-vote-approaches>.
- Jones, Alistair. *Britain and the European Union*, Edinburg: Edinburgh Üniversitesi Yayınları, 2007, eBook Academic Collection (EBSCOhost), Erişim Tarihi: Temmuz 1, 2018, <http://eds.b.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzE5NDE1NF9fQU41?sid=60af5d6b-e901-47d5-a09c-e4de1fee57c0@sessionmgr101&vid=3&format=EB&rid=1>.
- Kopecky, Petr ve Mudde, Cas. “The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe”, *European Union Politics* 3, no 3 (2002): 297-326.
- Kress, Gunther. “Critical Discourse Analysis”, *Annual Review of Applied Linguistics* 11, (1990): 84-89, Erişim Tarihi: Ağustos 3, 2021, doi: 10.1017/S0267190500001975.
- McCormick, John. *Avrupa Birliği Siyaseti*, 1. Baskı, Ankara: Adres Yayınları, 2015.
- McLaren, Laruen M. “Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat?”, *The Journal of Politics* 64, no 2 (2002): 551-566.
- Milliken, Jennifer. “The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods”, *European Journal of International Relations* 5, no 2 (1999): 225-254.
- Samur, Hakan. “Birleşik Krallık-Avrupa Birliği İlişkileri”, içinde *Avrupa Birliği ve Üye Devletler: AB15 Üzerine Bir İnceleme*, editör Ercüment Tezcan ve İlhan Aras, 213-260, Ankara: Detay Yayıncılık, 2016.
- Sepli, Ayçe. “Birleşik Krallık'ta Avrupa Şüphesizliği: 2016 Avrupa Birliği Referandumu” (Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2022).
- Steenbergen, Marco R., Edwards, Erica E. ve de Vries, Catherine E. “Who’s Cueing Whom? Mass-Elite Linkages and the Future of European Integration”, *European Union Politics* 8, no 1 (2007): 13-35, Erişim Tarihi: Mart 21, 2022, doi: 10.1177/1465116507073284
- Stewart, Heather ve Mason, Rowena. “Nigel Farage's anti-migrant poster reported to police”, *The Guardian*, (16.06.2016), Erişim Tarihi: Mart 8, 2021, <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>.
- Szczerbiak, Aleks ve Taggart, Paul. “Theorising Party-Based Euroscepticism Problems of Definition, Measurement and Causality”, 8th Biannual International Conference of the European Union Studies Association Conference’ta sunulan tebliğ, Nashville, Mart 27-29, 2003, Erişim Tarihi: Ocak 20, 2023, <http://aei.pitt.edu/6562/>

- Taggart, Paul. "A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems", *European Journal of Political Research* 33, no 3 (1998): 363-388.
- Taggart, Paul ve Szczerbiak, Aleks. "Coming from the Cold? Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe", *Journal of Common Market Studies* 51, no 1 (2013): 17-37, Erişim Tarihi: Şubat 20, 2022, doi: 10.1111/j.1468-5965.2012.02298.x.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi", Son Güncelleme: Şubat 12, 2020, Erişim Tarihi: Şubat 7, 2023, https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html.
- The Electoral Commission, "The 2016 EU referendum: Report on the 23 June 2016 referendum on the UK's membership of the European Union", Son Güncelleme: Temmuz 29, 2022, Erişim Tarihi: Ocak 20, 2023, <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/report-23-june-2016-referendum-uks-membership-european-union>.
- Uberoi, Elise. "European Union Referendum", *House of Commons Library*, Briefing Paper Number CBP 7639, (29.06.2016), Erişim Tarihi: Ekim 15, 2020, <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7639/CBP-7639.pdf>.
- UKIP, "We are better off outside the EU", (04.04.2016), Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021, https://web.archive.org/web/20160628171025/http://www.ukip.org/we_are_better_off_outside_the_eu#.
- UKIP, "It's not just difficult to control our borders within the EU, it's impossible", (24.04.2016), Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021, https://web.archive.org/web/20160628171947/http://www.ukip.org/it_s_not_just_difficult_to_control_our_borders_within_the_eu_it_s_impossible.
- UKIP, "True EU immigration figure 250,000 a year higher than first thought", (12.05.2016), Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021, https://web.archive.org/web/20160628171220/http://www.ukip.org/true_eu_immigration_figure_250_000_a_year_higher_than_first_thought.
- Usherwood, Simon ve Startin, Nicholas. "Euroscepticism as a Persistent Phenomenon", *Journal of Common Market Studies* 51 no 1 (2013): 1-16, doi:10.1111/j.1468-5965.2012.02297.x.
- Van Djik, Teun A. "Principles of Critical Discourse Analysis", *Discourse and Society* 4, no 2 (1993): 249-283.
- Van Leuween, Theo ve Wodak, Ruth. "Legitimizing immigration control: a discourse-historical analysis", *Discourse Studies* 1, no 1 (1999): 83-118.

- Vasilopoulou, Sofia. “Continuity and Change in the Study of Euroscepticism: Plus ça change?”, *Journal of Common Market Studies* 51, no 1 (2013): 153-168, Erişim Tarihi: 5 Kasım 2021, doi: 10.1111/j.1468-5965.2012.02306.x.
- Vasilopoulou, Sofia. “UK Euroscepticism and the Brexit Referendum”, *The Political Quarterly* 87, no 2 (2016): 219-227.
- VL, “Why Vote Leave”, (t.y.), Erişim Tarihi: Şubat 23, 2021, http://www.voteleavetakecontrol.org/why_vote_leave.html.
- VL, “Priti Patel: Uncontrolled migration is putting unsustainable pressures on our public services”, (18.04.2016), Erişim Tarihi: Şubat 22, 2021, http://www.voteleavetakecontrol.org/_priti_patel_the_shortage_of_primary_school_places_is_yet_another_example_of_how_uncontrolled_migration_is_putting_unsustainable_pressures_on_our_public_services.html.
- VL, “Michael Gove: ‘The Facts of Life Say Leave’”, (19.04.2016), Erişim Tarihi: Nisan 8, 2021, http://www.voteleavetakecontrol.org/michael_gove_the_facts_of_life_say_leave.html.
- VL, “Letter to the Prime Minister and Foreign Secretary - Getting the facts clear on Turkey”, (16.06.2016), Erişim Tarihi: Ocak 27, 2023, http://www.voteleavetakecontrol.org/letter_to_the_prime_minister_and_foreign_secretary_getting_the_facts_clear_on_turkey.html
- VL. “Vote Leave for a Fairer Britain”, (22.06.2016), Erişim Tarihi: Şubat 2, 2023, http://www.voteleavetakecontrol.org/vote_leave_for_a_fairer_britain.html.
- YouTube. “UKIP Leader Nigel Farage's keynote speech from UKIP's Spring Conference in Llandudno”, (27.02.2016), Erişim Tarihi: Nisan 7, 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=pehGu7dp1tw>.
- Walker, Nigel. “Brexit Timeline: events leading to the UK’s exit from the European Union”, *House of Commons Library*, Briefing Paper Number 7960, (06.01.2021), Erişim Tarihi: Kasım 8, 2021, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7960/>.
- Wodak, Ruth. “The discourse-historical approach”, içinde *Methods of Critical Discourse Analysis: Introducing Qualitative Methods*, editör Ruth Wodak ve Michael Mayer, 63-94, London-Thousand Oaks-New Delhi: Sage Publications, 2001.
- Wodak, Ruth. ““We have the character of an island nation” A discourse-historical analysis of David Cameron’s “Bloomberg Speech” on the European Union”, *European University Institute, Working Papers*, RSCAS 2016/36 (2016): 1-25, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Global Governance Programme-224.

